

Suzi Rolniak / KHQ LOCAL NEWS

ZAVRZLAMEZLOGUNIVERZUMA¹

Malo tko ostaje ravnodušan pred radikalnim prizorima kojima aktivisti za prava životinjaⁱⁱ pokušavaju skrenuti pažnju javnosti na, između ostalog, problem korištenja životinja u prehranbene svrhe. Pa tako i slučaj s pakiranjem golih ljudi, pošpricanih umjetnom krvlju, u velike plastične vreće i simboličnim prodavanjem ljudskog mesa na glavnom gradskom trgu. Ta degradacija čovjeka na razinu objekta, običnog prehrambenog artikla, trebala je kreiranim šokom u svijesti ljudi napraviti intuitivni skok, preko 'ustaljene' vizije čovjeka kao bitno različitog od životinje, da uvide kako je meso kao takvo zločin. Dakle da je 'ubojstvo' životinje također ubojstvo tj. (u određenoj mjeri) ekvivalentno ubojstvu čovjeka pa samim time i nemoralan čin. Nemoralan tim više što je mesna prehrana, navodno, nepotrebna i služi samo 'sebičnom užitku' čovjeka dok je za život čovjeku, navodno, sasvim dovoljna vegetarijanska prehrana (koja, iako isključuje meso, uz bilje dozvoljava i hranu životinjskog porijekla, poput mlijeka i sira) ili čak veganska prehrana (koja isključuje bilo kakvu hranu životinjskog porijekla).

No, ranije spomenuti šok u većini slučajeva uzrokuje dvije vrste, više ili manje intuitivnih, reakcija. Kod jednih uistinu uzrokuje moralno propitivanje i empatiju prema životinjama, a kod drugih pak ne 'probije' spomenutu barijeru (i/ili pak ego) nego se 'odbije' natrag, u suprotnom smjeru, i izazove određenu dozu gađenja i revolt prema 'ludim/besposlenim' radikalima i takvom vrijeđanju ljudi.

S obzirom na intuitivnost i subjektivnost svjetonazora u kojem vegetarijanske ideje imaju korijen (više o tome kasnije) mogli bi (sarkastično) već tu stati i 'tolerantno' reći neka tako bude, svatko je prema vlastitoj intuiciji izabrao put koji najviše odgovara njegovoj 'vlastitoj/subjektivnoj istini'. No, kako postmodernistički uvoz subjektivizma i relativizma s Istoka ipak još nije uzeo toliko maha na Zapadu da bi ga se bespogovorno apriori prihvaćalo, kao racionalna bića trebamo, kad god je to moguće, odbaciti intuitivno određivanje svjetonazora. U protivnom možemo početi predsjednike, rektore i biskupe birati aklamacijom.

ⁱ FusnoteUzvrcaajuUdarac

ⁱⁱ u ovom slučaju oni ekstremnijeg tipa koji vjeruju u i proklamiraju jednakost ljudi i životinja

Prije razmatranja koja je, ako ijedna, od dvije navedene 'reakcije' ispravna, pogledajmo o čemu zapravo raspravljamo. Iako se na zapadu čine relativno nove, ideje o nejedenu mesa, odnosno o nemoralnosti mesne prehrane, zapravo su vrlo stare. Korijene vuku iz istočnjačkih panteističkih religija, posebno iz tzv. zakona ahimse (nenasilja). Iako točno porijeklo i izvorno razumijevanje ahimse nisu potpuno jasniⁱ, gotovo svugdje nalazimo na dva ključna skupa ideja u uzročno-posljedičnim vezama oko ahimse.

Prvu čine panteizam/animizam + monizam, prema kojima sve živo (ili pak sve uopće) posjeduje/"emanira" duh ili "dušu" te da je taj duh odnosno "duša" u svim bićima jedan te isti duh ("Atman jest Brahman") i da je to jedina stvarnost, dakle da je sve jedno (tj. „Jedno“) i da je jedan (d/D)uh/(b/B)og u svemu.

Drugi skup ideja čine reinkarnacija i karma prema kojima se vječnost duha/duše manifestira kroz kontinuirano seljenje iz jednog fizičkog tijela u drugo (reinkarnacija) u trenutku smrti prethodnog tijela (završetka jednog života u fizičkom tijelu) i da se pri tom posljedice djela odnosno načina života (karma) prenose u slijedeći život (da u sadašnjem životu proživljavamo posljedice/odgovaramo za djela iz prošlog života).

Ahimsa tada, prema najčešćem shvaćanju i u onom svom moralnom obliku koji zabranjuje nasilje prema svemu živome, odnosno brani ubijanje svih živih bića, izlazi iz gornjih ideja s jedne strane jer sva živa bića imaju duše koje će s vremenom, kroz reinkarnacije, evoluirati do čovjekaⁱⁱ i s druge strane jer nasilje čini jako lošu karmu za koju ćemo ispaštati u narednom životu. Slične ideje pojavljivale su se i drugdje u svijetu paralelno s pojavom panteističkih idejaⁱⁱⁱ. Tako ih na zapadu imamo zabilježene već u 6 st. pr.K. kod Pitagore koji je naučavao doktrinu metempsihoze, vrstu reinkarnacije, prema kojoj besmrtna individualna duša evoluirala, kroz više različitih inkarnacija, kao biljka, životinja ili čovjek^{iv}. No, tu odmah iskaču prve nelogičnosti^v:

- nenasilje prema svemu živome i 'evolucijska reinkarnacija' zahtjeva nenasilje i prema biljkama jer su i one isto tako živa bića pa je prema tome i vegetarijanstvo i veganstvo nemoralno, tzv. "paradoks neprovedivog imperativa" (moralni poredak bi se uspostavio jedino kolektivnim samoubojstvom glađu svih ljudi, životinja i dijela biljaka)
- monistička ideja jednosti svega u kozmosu i iluzije odvojenosti je u kontradikciji s idejom karme: karma zahtjeva da individualna duša odgovara za svoja vlastita djela, dok filozofija jednosti svega tvrdi da je individualizam (duše/Atmana) iluzija^{vi}.

No, niti je ovdje cilj promotriti vegetarijanstvo samo iz kuta njegovih korijena, niti je to dovoljno za cjelokupno razmatranje. Kako je bilo rečeno na početku, aktivisti pokušavaju predstaviti vegetarijanstvo kao moralni imperativ pa je stoga nužno i pošteno da se stvar razmotri kao jedna od ideja filozofije morala (a hinduizam, i panteistički klonovi, samo su jedno od gledišta). To je potrebno tim više što se istočnjačke ideje danas na Zapadu nanovo prezentiraju, kako je već tipično za New Age, više ili manje sekularizirano i modernizirano^{vii} te više ili manje odvojeno, na način da se prikazuju kao zapravo postulati moderne zapadne znanosti i civilizacije koja danas zapravo tek nanovo otkriva 'vječnu mudrost', učenja istočnjačkih gurua. Tako se među argumente za vegetarijanizam, uz navedeni o moralnoj superiornosti ili pak imperativnosti, navode i mnogi drugi. Kako je ovdje riječ o opravdanosti vegetarijanizma kao moralnog imperativa^{viii} ti 'drugi' argumenti zapravo nemaju snagu, no oni se često koriste da pojačaju, barem intuitivno, snagu argumentacije o moralnoj imperativnosti pa ih je potrebno sve obraditi.

ⁱ“Violence denied: violence, non-violence and the rationalization of violence”, poglavlje Hindu ahimsa and its roots... <http://www.google.hr/search?q=violence+denied&btnG=Pretra%C5%BEi+knjige&tbnm=bks&tbo=1>

ⁱⁱ vrlo pojednostavljeno, ali za ovdje potrebnu poantu dovoljno točno

ⁱⁱⁱ iako je ideja individualnih duša u direktnoj kontradikciji s idejom panteizma/monizma...glavno da nam daje iluziju da ćemo se jednog dana 'stopiti s (b/B)ogom'/'postati (b/B)og'...

^{iv} Great thinkers A-Z, Scott O'Reilly o Pitagori

^v kako to već biva s 'intuitivnim', gnostičkim i mističnim filozofijama

^{vi} postavlja se dakle pitanje tko se reinkarnira, ako smo ja, susjedov šef i njegov pas zapravo jedno te isto (prema dominantnoj Advaita školi)

^{vii} često samo prividno, u što se može uvjeriti svatko upisavši 'vegetarijanstvo' u Google i provjeriti koliki postotak izlistanih stranica ima i primjerice dijelove o 'duhovnosti', jogi i tome slično

^{viii} jedino čime bi se moglo opravdati neke od akcija aktivista za prava životinja

- Zdravstveni

o Tvrdnja 1. *Meso je nezdravo*

Kao potporu toj tvrdnji iznose se podaci zdravstvenih agencija o posljedicama koje 'tipična (mesna) prehrana' ima na zdravlje ljudi, da je radi prevelikog udjela nezdravih masti jedan od glavnih uzročnika kardiovaskularnih bolesti koje su opet glavni uzročnici smrti u većem dijelu Zapada.

Ti podaci mogu biti savršeno točniⁱ, ali iz njih nikako ne slijedi tvrdnja 1. Oni koji tvrde suprotno čine, u ovoj diskusiji čestu, logičku pogreškuⁱⁱ ekstrapolacije svojstava radi-profitat-a-ne-radi-zdravlja industrijski procesirane hrane i zlorabe isteⁱⁱⁱ na svojstva te hrane kao takve. Iz istine 'nezdravo meso je nezdravo' ne slijedi tvrdnja 1 jer jednostavno nezdravo x je nezdravo i ta tautologija ne govori ništa o x.

Kada bi vegetarijanac koji na osnovu toksičnosti prosječnog mekdonalds hamburgera (neispravno) zaključuje da je meso kao takvo nezdravo bio dosljedan isto bi tako zaključio da su i pecivo u kojemu taj hamburger stoji i krumpirići koji s njim dolaze, kao čisto veganski proizvodi, jednako tako nezdravi jer su isto tako natopljeni tim istim uljem bogatim transmasnim kiselinama od industrijske i pretjerane termičke obrade. Suditi mesnu prehranu na osnovu jeftine masne svinjetine i/ili tovljene i antibioticima i hormonima šopane govedine isto je kao suditi vegetarijansku prehranu na osnovu nutricionističke vrijednosti jeftine nauljene tjestenine i (pre)prženih krumpira (iako i u ovom slučaju meso pobjeđuje). Na isti, neispravan, način bi mogli reći da je soja nezdrava jer je jedan od najpoznatijih GMO proizvoda na tržištu, ili uostalom bilje kao takvo, budući da je industrijsko bilje jednako zagađeno kemijom kao i industrijsko meso.

Naprotiv tvrdnji 1, istina je upravo suprotna, meso je itekako zdravo. Najbolji je i glavni izvor proteina, esencijalnih za izgradnju tkiva našeg organizma. Pureća prsa su, na primjer, čisti izvor proteina jer masti i ugljikohidrate sadrže samo u tragovima te ih se stoga primjerice preporučuje dijabetičarima. U 'kraljevstvu zelenila' ne postoji ni izbliza takvo što. O vrijednosti i korisnosti plave ribe nutricionisti ne prestaju pričati, a o esencijalnim mineralima i vitaminima će biti više riječi u slijedećem poglavlju.

Česta je i uporaba statistike prema kojoj su vegetarijanci u pravilu zdraviji od 'običnih mesojeda' da bi se podržala tvrdnja. No, taj pristup sadrži prikrivenu, ali vrlo važnu grešku. Te statistike ne uspoređuju vegetarijance (koji uglavnom paze što jedu) sa 'zdravstveno osviještenim' svejedima koji paze što jedu nego s prosječnim svejedom odnosno 'prosječnim Amerom' koji se hrani u restoranima brze hrane. Tim se pristupom očito unosi pogreška u račun jer se više ne uspoređuju istovrsne skupine ljudi (a koje se razlikuju samo po izvoru prehrane). Eventualne zdravstvene prednosti vegetarijanstva na koje bi upućivale takve statistike zapravo ukazuju na zdravstvene prednosti bolje svijesti o prehrani kao takvoj. Svejedi športaši, a pogotovo bodybuilderi, koji paze što jedu i više su nego zdravi ljudi, a izgledaju bolje i snažnije od vegetarijanaca^{iv}. Općenito se konstitucija tijela (između ostalog naravno) povezuje s ishranom, tako što je visina proporcionalna unosu mesa. U skladu s tim su i rezultati slijedećeg istraživanja <http://stroke.ahajournals.org/cgi/content/full/35/7/1531> koji ukazuju na 'kopernikanski obrat' u dosad uvriježenom stajalištu da konzumacija mesa povećava rizik od srčanog udara^v jer pokazuje da je kod azijske populacije koja konzumira manje mesa od zapadne (i poslovično je nižeg rasta) postepeni pomak ka zapadnoj prehrani (bogatijom mesom) zapravo smanjio vjerojatnost od srčanog udara.

Uostalom, štetnost mesa je očita kada pogledamo pretela i bolesna tijela velikih divljih mačaka koje trče brzinama i preko 100 km/h i obaraju biljojede i do 5 puta vlastite mase.

ⁱ da citiram Toma Billingsa s beyondveg.com 'SAD stands for Standard American Diet, a sad diet indeed'

ⁱⁱ ili jednostavno lažu

ⁱⁱⁱ prekomjerna konzumacija bilo koje hrane je loša, kako to već izlazi iz same riječi, i postaje kontraproduktivna

^{iv} sjeća li se itko 'originalne' 'šake sa Srednjaka' <http://www.cropage.de/mavrovic.jpg>?

^v što je bio jedan od prvih ('sekularnih') argumenata vegetarijanaca protiv jedenja mesa i time zapravo pokazuje staru tužnu činjenicu da nešto nužno i ne mora biti istina, ali ako se dovoljno dugo, uporno i glasno ponavlja postat će 'istina'

- Tvrdnja 2. **Jedenjem mesa jedemo nezdravu kemiju koju je životinja izlučila od stresa i straha prije smrti**

Ovo je tipična 'sekularizirana' tvrdnja. Kako u originalu, da jedenjem mesa 'jedemo strah' i 'jedemo smrt' zvuči previše 'mistično'/'natprirodno'/'spiritistički'/'nezapadno' dobila je svoju (pseudo)znanstvenu formu – prije nego se usmrti životinja osjeća strah i izlučuje velike količine adrenalina, a u trenutku smrti joj mišići od šoka dožive infarkt. Tu ne bih trošio previše vremena, dovoljno je upotrijebiti logiku prethodnog odlomka da se pokaže apsurdnost teze. Jednostavno usporedite standardizirano ubijanje stoke pištoljem za omamljivanje (i pripadnu 'količinu stresa') s 'prirodnim usmrćivanjem'.

Zamislite situacije kada usred tišine noći lavice napadnu mladunče slona, kada se mladunče zebre istovremeno guši ispod površine vode i krvari u krokodilovim raljama ili kada krdo kojih već papkara frenetično bježi od čopora gladnih lavica i kada ženka u istom tom bijegu još pokušava spasiti i vlastito mladunče, a na kraju ipak jedno od njih, ili oboje, završi s lavicom za grkljanom i uguši se u vlastitoj krvi. Logično je za pretpostaviti da tu strah, stres, neizvjesnost, šok i adrenalin naprosto pršte na sve strane, a opet još nije zamijećeno da je to ikada na ikoji način naškodilo lovcu mesožderu. Naprotiv, lovac mesožder i dalje zdravo i sito živi i superiorno lovi plijen.

Zaključak: Iako su paušalne tvrdnje o nezdravosti mesa čista nebuloza (jednostavno **apsurdno je tvrditi da je za svejeda meso kao takvo nezdravo**), cijela rasprava zapravo nema utjecaja na sud o moralnosti jer zdravstvena kvaliteta mesa ni na koji način ne igra ulogu u moralnosti mesne prehrane. Ako drugi razlozi diktiraju da je ubijanje životinja radi prehrane nemoralno, onda to činjenica da je meso zdravo ni na koji način ne može promijeniti. S druge strane, isto se tako eventualna zdravstvena štetnost mesa ni na koji način ne bi mogla ekstrapolirati do nemoralnosti istog jer u pitanju su naravno prava životinja, a ne zdravlje ljudi. Jedino bi se u monoteističkom svjetonazoru mogla naći podloga za dotičnu ekstrapolaciju jer se na svjesnu nebrigu za vlastito zdravlje gleda kao na vlastitu degradaciju, manjak ljubavi prema životu kao takvom i prema sebi kao Božjem stvorenju, a time i prema samom Stvoritelju. No, kako je New Age, 'unatoč reklamama', doktrinarno u potpunosti suprotstavljen monoteističkom (a pogotovo kršćanskom) svjetonazoru, a samim time i većina vegetarijanaca, to navedena mogućnost ne igra pretjerano krucijalnu ulogu.

- Fiziološki

- Tvrdnja 1. **Meso je čovjeku nepotrebno**

Kao što je ranije rečeno, može meso biti ne znam koliko zdravo, ali ako je čovjeku nepotrebno, moralna upitnost, pa makar i čisto 'estetska', ako već ne i sama čežnja za svijetom bez agresije, nalagala bi da ga se ne jede. Zato se ova tvrdnja, kao i prethodna, čuje vrlo često. Uglavnom se podupire s dvije teze:

- a. meso je čovjeku nepotrebno jer čovjek zapravo niti nije mesožder odnosno svejed nego biljojed ili čak frutarijanac ('plodojed')
- b. sve korisno što meso sadrži može se naći i u biljnim izvorima

(ad a)

Da je čovjek biljojed je, naravno, obična glupost. Još u osnovnoj školi se pod biologijom uči da je čovjek svejed, a kao jedna od osnovnih razlika između biljojeda, svejeda i mesojeda navodi se duljina crijeva odnosno probavnog trakta (relativno u odnosu na veličinu tijela). Mesojedi imaju najkraći probavni trakt jer jedu hranu sličnu njima samima pa zapravo samo preuzimaju više manje gotove esencijalne tvari koje su im potrebne, dok biljojedi imaju najdulji probavni trakt jer se hrane teže probavljivom biljnom hranom čiji, k tome, nutricionistički vrijedni sastojci nisu tako koncentrirani kao kod mesa i uglavnom nisu u obliku koji životinja može direktno apsorbirati i/ili iskoristiti pa imaju i

dodatne 'mehanizme' (o kojima će kasnije biti malo više riječi) koji im omogućuju efikasnije iskorištenje hranjivih tvari iz biljaka. Ljudi nemaju te 'dodatne mehanizme', ali imaju probavni trakt dulji od mesojeda i time (između ostalogⁱ) spadaju u skupinu svejeda. I uistinu imamo najraznovrsniju prehranu 'na planeti', jedemo sve od mikroorganizama, gljivica i algi, preko sjemenja, lišća, insekata i puževa do kokosovih oraha i slonovskog mesa. Ponekad se tvrdnja da smo zapravo biljojedi podupire usporedbom s čovjekolikim majmunima koji su, navodno, frutarijanci. To što ta usporedba i nema neku snagu (jer bi prema tome mogli početi i rovati nosom po zemlji kao svinje jer smo im genetički vrlo slični) nije toliko ni bitno budući da je sama tvrdnja netočna. Gotovo svi veliki majmuni jedu insekte, a čimpanze, primjerice, uz 'pravo' meso čak love i druge majmuneⁱⁱ. Ni 'slatki mali panda' koji inače proždire šume bambusa neće odbiti mesni obrok ako putem naiđe na ostavljenu lešinu.

(ad b)

U esencijalne hranjive tvari koje dobivamo iz hrane životinjskog porijekla prvenstveno spadaju proteini/aminokiseline, željezo, vitamini B kompleksa zatim cink, omega-3 masne kiseline, vitamin A itd.

Prije rasprave o dobavlju istih tvari iz biljnih izvora potrebno je naglasiti da ovdje uspoređujem 'normalnu prehranu' koja uključuje meso i vegansku prehranu, a ne vegetarijansku (razlog za to bit će jasan kasnije).

Kao što će i svaki vegan uzviknuti, proteine se naravno može naći i u biljkama no uz jednu bitnu, često previdanu, razliku koja vrijedi za većinu navedenih tvari, a ta je da biljni proteini nisu isti kao i životinjski. Ono što ljudskom, kao i svakom drugom organizmu, treba su aminokiseline od kojih onda dalje gradi proteine koji su mu već potrebni. Tako da organizam ne koristi direktno pojedene proteine nego ih prvo rastavlja na aminokiseline. Problem je u tome što ljudsko tijelo ne može samo sintetizirati sve tzv. esencijalne aminokiseline nego ih mora uzeti izvana. Životinjski proteini su 'kompletni' proteini i sadrže sve esencijalne aminokiseline, dok biljni sadrže samo neke uz izuzetak soje koja je jedini biljni izvor kompletnih proteina. To predstavlja problem jer ljudsko tijelo ne može pohraniti višak aminokiselina i čekati da kasnije iz drugog izvora pojede one koje nedostaju i tada sintetizirati potrebne proteine - aminokiseline koje su u tijelo unesene bez ostalih potrebnih komplementarnih aminokiselina se, nepotrebno opterećujući bubrege, ili izbacuju iz tijela ili sagorijevaju za energiju. Stoga je u veganskim obrocima (ili barem tijekom dana, već ovisno kakvu tko ima probavu) potrebno kombinirati proteine iz više različitih biljnih izvora da bi se dobile sve potrebne aminokiseline.

Tu se javlja pitanje izvedivosti. Prvo zato što proteini u biljkama dolaze u manjim koncentracijama nego u mesu i zato što ljudski probavni trakt općenito manje efikasno može vaditi hranjive tvari iz biljnih nego iz životinjskih izvora. To povlači veću potrebnu količinu unesene hrane, a time i veću količinu, nutricionistički slabo vrijednih, jednostavnih ugljikohidrata kojima biljke obiluju. Time se zapravo anulira navodna zdravstvena prednost veganstva spomenuta u ranijem poglavlju prema kojoj se mesnom prehranom unose prevelike količine masti jer je prevelik unos ugljikohidrata također štetan i isto povećava razinu kolesterola kao i triglicerida i šećera u krvi. U 'biljnom kraljevstvu' nažalost jednostavno ne postoji izvor poput navedenih purećih prsa s visokim udjelom proteina, a niskim ili nikakvim udjelom masti i ugljikohidrata (osim soje, ali o njoj malo niže). Među najboljim biljnim izvorima proteina navode se grahorice, orašasti plodovi i soja. Kod grahorica jedan je od najboljih primjera leća koja je s ~25% udjela proteina direktno usporediva s mesom, ali samo na prvi pogled. Kao prvo jer je, kao što je već rečeno, apsorpcija proteina iz bilja, koji su sami po sebi lošije kvalitete, lošija i proteini iz samo jednog biljnog izvora su beskorisni jer nisu kompletni, a kao drugo, jer uz navedeni udio

ⁱ to što primjerice nakon toliko vremena jedenja mekane, kuhane i/ili pečene hrane i dalje imamo oštre očnjake nešto govori

ⁱⁱ http://en.wikipedia.org/wiki/Western_Red_Colobus

proteina sadrži i ~60% ugljikohidrata i ~1% masti. Kod orašastih plodova odličan izvor proteina je kikiriki, također s ~25% proteina, ali isto tako i s ~48% masti i ~12% ugljikohidrataⁱ. Za usporedbu teleći but recimo ima ~21% (kompletnih, kvalitetnih) proteina, ~2,5% masti i 0% ugljikohidrataⁱⁱ. Time su navedeni biljni izvori neprihvatljivi za one koji imaju povećane potrebe za proteinima, a žele izgraditi kvalitetnu mišićnu masu bez suvišnih masnih naslaga, bilo da su sportaši, bodybuilderi ili jednostavno žele lijepo izgledati.

Ostaje dakle soja. Neki sojini preparati uistinu imaju udjele kompletnih proteina i znatno veće od prosječnog mesnog proizvoda i to uz mali udio masti i ugljikohidrata. No soja je nažalost daleko od 'idealnog prehrambenog artikla koji rješava sve naše probleme' kako je se već često krivo reklamira. Dovoljno je primjerice utipkati 'other side of soy' u Googleⁱⁱⁱ. Jedan od 'popratnih sadržaja' soje je i značajan udio ženskih hormona^{iv} koji je možda koristan ženama u menopauzi, ali je čini potpuno beskorisnom za većinu onih koji ju trebaju upravo radi proteina odnosno izgradnje mišićne mase kao i za muškarce kojima je stalo do vlastite 'muškosti'.

Osim mršavosti i slabije tjelesne konstitucije s veganskom se prehranom povezuje i anemija uzrok koje mogu biti nedostatak željeza i/ili vitamina B12.

Željezo nalazimo i u biljnim i u životinjskim izvorima. Razlika je opet u tome da naše tijelo puno bolje apsorbira željezo u obliku u kakvom se nalazi u životinjskim izvorima nego ono iz biljnih izvora kao i da na samu apsorpciju snažno utječu ostale stvari koje jedemo. Tako u inhibitore apsorpcije željeza spadaju upravo spojevi koji se nalaze u žitaricama, grahoricama i orašastim plodovima, ali negativno mogu utjecati i mlijeko, jaja i neorganski kalcij (iz tableta). Pozitivno na apsorpciju željeza utječu mišićna tkiva i vitamin C.

Vitamin B12 esencijalan je vitamin čije pomanjkanje uzrokuje anemiju, slabije funkcioniranje ili čak oštećenje živčanog sustava i metaboličke probleme. Njega pak ne proizvode ni biljke ni životinje nego bakterije i mikroorganizmi, ali ga se nalazi u mesu životinja koje ga dobivaju iz hrane ili u probavnom sustavu imaju bakterije koje ga proizvode. Stoga je čovjeku jedini izvor tog vitamina meso. Može ga se dobiti i iz posebno uzgojenog pivskog kvasca, ali kako gljivice spadaju negdje između biljaka i životinja i tu bi se moglo povući pitanje moralnosti konzumacije. Olakotna je okolnost to što je potreban samo u malim količinama za zdravo funkcioniranje organizma kao i to da zdravi organizam ima relativno veliko skladište istog vitamina te da je u stanju reciklirati dio potrošenog pa tako neki ljudi nakon prelaska na veganstvo i ne uzimanja dodatnog vitamina B12 simptome pomanjkanja istog pokazuju tek nakon dvadesetak godina dok opet oni s manje 'sretnom' genetikom povezanom s vitaminom B12 daleko prije.

Jedna prednost bilja u prehrani, barem onog s puno vlakana je poboljšanje probave odnosno ubrzanje iste. Dok je to dobro za ljude s probavnim smetnjama i dobar dio današnje zapadne pretila populacije koja je napunjena svim mogućim otrovima, za one sa zdravom probavom, a kamoli one ektomorfe 'koji ljute mamu jer poslije ručka idu direkt na WC', ta se ista prednost, u svjetlu gore iznesenih podataka pretvara u negativnu stranu jer velika količina takve biljne hrane u probavnom traktu jako motivira rad crijeva i time još više pogoršava (ne)efikasnost apsorpcije hranjivih tvari budući da hrana prebrzo izlazi iz organizma, prije nego se stigne efikasno iskoristiti.

ⁱ prehrambene tablice na hrana.com

ⁱⁱ ali nemojte ni slučajno zagristi, ta odmah ćete pasti pogošeni infarkt

ⁱⁱⁱ <http://www.healingcrow.com/soy/soy.html>; <http://www.t-nation.com/findArticle.do?article=302poison2>

http://en.wikipedia.org/wiki/Soy#Vitamins_and_minerals

http://www.mothering.com/articles/growing_child/food/soy_story.html

<http://www.ancientworlds.net/aw/Journals/Journal/231947&caldat=2004-10-15%2018:00:00>

^{iv} zapravo spojeva u sojinim proteinima koji 'glume' ženske hormone, no to je manje bitno za ovu raspravu

Zaključak: Gornjih nekoliko osnovnih primjera poslužili su kako bi pokazali da paušalno isključivanje mesa iz ljudske prehrane, pod izlikom da nije nužno potrebno jednostavno nije opravdano.

Na većinu će toga vegani odgovoriti da to ništa ne znači i da je uz pažljivo balansiranu i programiranu dijetu moguća kompletna i zdrava veganska prehrana kako to već oni svojim postojanjem potvrđuju. No, upravo u tom odgovoru krije se i njegova nedostatnost. Oni svojim postojanjem odnosno pojavom, u većini slučajeva, potvrđuju upravo to da, kao što je ranije pokazano, čovjek nije biljojed nego svejed jer da neke od esencijalno potrebnih hranjivih tvari daleko lakše dobiva iz mesa. Nadalje, to što stvarno postoje 'mnogi' koji manje ili više uspješno odnosno manje ili više zdravo odnosno nezdravo prakticiraju veganizam ne znači da ne postoje oni kojima to jednostavno nije uspjelo, bilo zbog njihove genetike, životnog okruženja i/ili ekonomskog statusa. Problem je samo u tome što vegani u svom moralnom križarskom ratu zataškavaju istinu odnosno slučajeve objektivnog neuspjeha, rupe u vlastitoj teoriji. Na tu temu postoji odlična stranica *beyondveg.com* na kojoj pišu ljudi koji su probali, a nisu uspjeli. Tom Billingsⁱ je recimo prije 30 godina, iz religioznih razloga, postao frutarijanac (i spao na 40 kg) zatim prešao u vegane i danas je lakto-vegetarijanac (i učitelj joge) te, između ostalog, raspršuje zablude, mitove i laži kojima razni 'prehrambeni guru' zavaravaju svoje 'učenike' i narušavaju im zdravlje. Tipična veganska reklama (kombinirana s gore navedenim zataškavanjem onih koji nisu uspjeli) na koju mnogi ljudi padaju je nabranje svih poznatih osoba koji su deklarirani vegetarijanci. Na stranu što je u tim slučajevima ponekad upitna stvarna dosljednost vegetarijanstvu (kao i vrijeme provedeno u istom) ti primjeri jednostavno nisu reprezentativni da bi se mogli ekstrapolirati na cijelu planetu i cijeli ljudski rod. Naravno da je tako nekome, s viškom vremena i novaca, daleko lakše paziti (ili platiti nekom drugom da pazi umjesto njega) na 'pažljivo balansiranu i programiranu dijetu' i financirati si skuplju prehranu i dodatke istoj. Sama činjenica uzimanja dodatka prehrani ukazuje na nedostatnost takve prehraneⁱⁱ. Također, navedeni primjeri rijetko su kad pravi primjeri uspjeha, jer pravi bi primjer uspjeha bila majka koja je svoj cijeli život, od začeca, živjela kao vegan i uspješno rodila i othranila dijete koje je isto tako cijeli život živjelo kao vegan i umrlo bez posljedica koje bi bile uzrokovane veganskom prehranom.

Ideja da meso čovjeku nije nužno od krucijalne je važnosti za veganstvo jer je nužan preduvjet za njegovo ispunjenje - ako se pokaže istinitom onda se relativno lako može doći do moralne imperativnosti ne jedenja mesa, a s druge pak strane ako se pokaže lažnom onda to u potpunosti blokira veganstvo kao moralni imperativⁱⁱⁱ. Ono što vegani zaboravljaju ili zanemaruju je da primjeri uspjeha ili statistika određene uspješnosti veganstva ne pokazuju ili dokazuju tu nenužnost.

Naime nužan preduvjet da bi bilo koji princip, pravilo, načelo ili ideja dobili status moralnog imperativa je da budu globalno odnosno univerzalno ostvarivi^{iv} (uz isključenje utjecaja agenata slobodne volje na istu ostvarivost).

Je li dakle princip ne jedenja mesa univerzalno ostvariv? Kako će i vegani priznati očito je da nije apsolutno univerzalno ostvariv jer nije primjenjiv na životinje budući da dobar dio njih nužno mora konzumirati meso da bi preživjele. Zato se radi apstrakcija na ljude i životinje odnosno ljude i ostala živa bića i tvrdi da jedino ljudi mogu razumjeti taj princip (i uopće principe kao takve) te je jedino za njih i bitan, a time i primjenjiv^v. Početno

ⁱ <http://www.beyondveg.com/billings-t> odakle su iz dijela o komparativnoj anatomiji izvučeni prethodno navedeni podaci

ⁱⁱ druga 'nekonzistentnost' prisutna u toj 'argumentaciji', kao i u obrani veganizma općenito, uključivanje je vegetarijanaca u statistike koje pokazuju 'uspješnost' veganstva

ⁱⁱⁱ osim pak, naravno, ako su životinje važnije od ljudi

^{iv} što će biti detaljnije obrađeno kasnije

^v logičnost i opravdanost te apstrakcije upravo u svjetlu veganskih principa obradit će se kasnije

je dakle pitanje potrebno preformulirati na slijedeći način - je li rečeni princip univerzalno primjenjiv na ljude?

Prije odgovora na to pitanje potrebno je razlučiti što zapravo znači univerzalno primjenjivo (na ljude). To znači da je teza ovog odlomka (nenužnost jedenja mesa) primjenjiva općenito na bilo kojeg čovjeka, dakle ne samo na neki hipotetski ili apstraktni organizam, fiziološki identičan nekom modelu čovjeka, odvojen od stvarnog svijeta nego na stvarnog, praktičnog čovjeka sa svojim mjestom u prostorvremenu.

Ima li dakle prostorna odnosno geografska određenost utjecaj na provedivost teze? Ako pogledamo geografsku rasprostranjenost čovjeka uvidamo da je uistinu najrasprostranjenije živo biće na planeti. No ta ista rasprostranjenost ne ukazuje na možebitnu nepovezanost ili neovisnost prehrane i geografske određenosti nego naprotiv, upravo nam, ranije navedena, raznovrsna i prilagodljiva svejedska prehrana kombinirana s relativno visokom inteligencijom i imaginacijom omogućava takvu rasprostranjenost. Ako nam već određeni surovi okoliš onemogućava da u njemu samom nađemo hranu često se možemo hraniti životinjama koje su posebno prilagođene nalaženju hrane i u takvom okolišu. Tako tuljani ili polarni medvjedi zasigurno ne mogu opstati na granici pustinje i savane kao što ni gazela ili gušter ne mogu opstati okruženi vječnim snijegom, a čovjek pak živi i s jednim i drugima, jer, između ostalog, ako je potrebno jede i jedne i druge. Što nas vodi do odgovora na pitanje. Upravo činjenica da i dan danas postoje ljudske zajednice koje već sam životni okoliš prisiljava bilo na uključivanje mesa u prehranu bilo čak na čisto mesnu prehranu, kao što su na primjer Eskimi ili neka afrička plemena u surovim i sušnim područjima poput Masajia ili Bušmana, ukazuje da je univerzalnost teze neprovediva već uzimajući u obzir i samo prostornu dimenziju problema^{i,ii}. To se možda najbolje vidi na primjeru Bušmana koji sukladno svojim animističkim vjerovanjima vjeruju da i životinje imaju duh, ali ih svejedno ubijaju za hranu jer su na to prisiljeni, pa tako Bušman prije nego ispali strijelu u gazelu zamoli duh koji u njoj prebiva za oprost što će je ubiti, ali da to mora učiniti da bi prehranio svoju obitelj.

Vremensku dimenziju problema zapravo ne možemo u potpunosti sagledati zasebno jer ona još više naglašava probleme vezane uz geografiju. Naime iako danas možemo barem hipotetski pričati o nadopuni manjkave prehrane raznim dodacima, interkontinentalnoj trgovini i uzgoju u umjetnim/poboljšanim/prilagođenim uvjetima i u svjetlu tih mogućnosti razglabati o provedivosti veganske prehrane, primjerice o dobivanju kompletnih proteina kombiniranjem kikirikijaⁱⁱⁱ i kruha od integralnog brašna ili riže i graha, takva rasprava je u svjetlu prilika koje su vladale u svijetu od prije nekoliko stotina godina potpuno besmislena. Tada niti smo imali znanje niti tehnologiju kojima bi otkrili koje namirnice sadrže koje nutrijente (niti smo znali što je to protein uopće^{iv}), a kamoli kako ih kombinirati da bi dobili zdravu i kompletnu prehranu. Proizvodnju dodataka u tabletama ne treba ni spominjati. No da smo to sve i znali opet ne bi puno koristilo kad nije ni bilo svih potrebnih sastojaka, odnosno bili su geografski razdvojeni - soja i riža su primjerice rasle u Aziji^v, a krumpir i kikiriki u Južnoj Americi^{vi}. Nije mi poznato da povijest bilježi ijedan slučaj veganske kulture/civilizacije. Istina je da su ljudi prije u prosjeku jeli manje mesa^{vii} (barem u bližoj, civilizacijskoj povijesti) što je bila posljedica ekonomske i tehnološke situacije u kojoj je meso bilo relativan luksuz.

ⁱ štoviše pokazuje da je, čovjeku, ne samo lakše biti mesojed/svejed nego i moguće biti čisti mesojed za razliku od već vrlo upitne biljojedne teze

ⁱⁱ kada bi uzeli u obzir i izradu obuće i odjeće gdje nije moguća na drugi način nego od kože stvari se još više kompliciraju

ⁱⁱⁱ ili jos bolje maslaca od kikirikija :)

^{iv} Europljani su tek u 18. stoljeću otkrili da se limun može koristiti kao lijek za skorbut (<http://en.wikipedia.org/wiki/Scorbutic#Prevention>)

^v <http://en.wikipedia.org/wiki/Rice>, <http://en.wikipedia.org/wiki/Soy>

^{vi} <http://en.wikipedia.org/wiki/Peanut>, <http://en.wikipedia.org/wiki/Potato>

^{vii} što je vjerojatno uzrok nižem rastu tadašnjih ljudi, a i svi dobro znamo da su Kinezima kose oči od previše riže :)

Može li barem ljudska fizionomija, izvan okvira lokalnih okolnosti, opravdati tezu? Ovo je pitanje zapravo odgovoreno u raspravi koja je prethodila. Općenito gledajući čovjek je svejed i ovisno o mnogim faktorima, kao što su genetika, životni stil i podneblje/kultura u kojoj živi, prehrana mu može varirati od ‘puno’ bilja i ‘malo’ mesa do ‘malo’ bilja i ‘puno mesa’, ali izuzev ekstremnijih primjera, poput prije navedenih Eskima (čistih mesojeda), uvijek sadrži i jedno i drugo jer, općenito i prosječno gledajući i jedno i drugo nam je potrebno. Velik dio ljudi uistinu bi mogao preživjeti uz vrlo malu količinu mesa (ili kao lakto-ovo-vegetarijanci), ali potpuno, a bez posljedica, ukloniti sve namirnice životinjskog porijekla iz prehrane (a o čemu je ovdje riječ) eventualno bi bilo moguće užoj, genetički, ekonomski i socijalno probranoj skupini jer, kao što se može naslutiti iz ranije analize ljudske fiziologije, iako je teoretski moguće provesti vegansku prehranu u stvarnosti je za to potrebno imati dobru odnosno adekvatnu genetiku koja omogućuje dovoljnu iskoristivost i dobavljaljivost svih potrebnih nutrijenata iz dobavljaljivih biljnih izvora, zatim ekonomski status koji omogućuje nabavu potrebne raznovrsne esencijalnim nutrijentima bogate biljne hrane te, s ekonomskim statusom povezane, socijalno okruženje i (odabrani) životni stil koji omogućava dovoljno vremena i 'mentalnog napora' koje se može utrošiti na planiranje i provedbu navedene prehrane. To u praksi znači da je ideja univerzalno neprovediva jer npr. može li se moralnom nazvati propoziciju koja bi siromašniju obitelj ili samohranu majku koja većinu svojih vremenskih i mentalnih resursa posvećuje ekonomskom privređivanju i preživljavanju prisiljavala na preusmjeravanje tih istih, ionako nedostatnih, ekonomskih, vremenskih i mentalnih resursa sa sebe i svoje djece na nekakav dubiozni kvazi-ideal? Je li čin hranjenja izgladnjelih sjevernih Koreanaca ludom govedinom da ne umru od gladi nemoralan čin? Je li važniji čovjek ili životinja? Hoćemo li u spašavanju nezdrave i neuhranjene afričke djece (s ‘pivskim’ trbusima) od loše prehrane (jeftina biljna hrana, žitarice i sl.) ići za spašavanjem što više djece (ljudi) i osigurati im primjerice mlijeko i komadić mesa ili pokoje jaje ili ćemo ispred staviti životinje pa izmišljati soju, pivski kvasac i morske alge? Zar nam je dijabolička filozofija karme toliko pomutila percepciju da čovjeka u patnji i bijedi počinjemo promatrati s gađenjem (jer je valjda sam kriv za ‘hudu sudbu’) ili ga u najbolju ruku pasivno ignorirati (oprostite, ‘tolerirati’) dok nam s druge strane ‘slatka nevinna kravica’ budi empatiju? Jesmo li potpuno izgubili pojam za vrijednost čovjeka? Je li slučaj čovjeka i ovce na splavi usred oceana isti kao i slučaj s dva čovjeka?

Što je s ljudima kojima bi veganska prehrana bitno otežala ili čak onemogućila njihov, inače posve legitiman, željeni životni stil? Ponudite jednom sportašu, bauštelcu ili bodybuilderu rižu i špinat pa vidite koju ćete reakciju dobiti.

No, to su sve slučajevi okolinske uvjetovanosti koji su barem u nekoj poluutopijskoj teoriji ‘boljeg svijeta’ donekle rješivi. Drugi dio problema predstavlja intrinzična ili biološka uvjetovanost. Kako se dosad dalo naslutiti probavni i metabolički sustavi čovjeka iznimno su složeni, i do danas nisu u potpunosti istraženi, a praktično funkcioniranje i učinkovitost istih jako varira od pojedinca do pojedinca. Nekome će, glede željeza, možda biti sasvim dovoljna čajna žličica špinata dnevno, dok će netko drugi opet možda i s pola kilograma goveđe jetre dnevno biti na rubu anemije. Netko će ‘rasti na kocki šećera’, a netko će uz tablu špeka i teretanu 4 puta tjedno jedva održavati minimalnu preporučenu masu. Nekome, s problemom šećera, više će se preporučati konzumiranje životinjskih proteina jer oni manje podižu razinu šećera i inzulina u krvi od biljnih, s druge strane će se nekome, s problemom osteoporoze, preporučiti što manji unos životinjskih proteina jer je nuspojava njihove obrade ispiranje kalcija iz kostiju...itd...

Tu je potrebno ponovo pogledati prirodu i porijeklo našeg ‘raznolikog svejedstva’. Zašto ga ne nalazimo, u toj mjeri, kod drugih vrsta? Pa tako, ako se primjerice ‘rodi’ gorila s genetski urođenom manom da iz insekata, bilja i bakterija koje na istom žive ne može izvući dovoljnu količinu željeza i vitamina B12 on će se jednostavno razboljeti od anemije i kao najslabiji pripadnik plemena vjerojatno uginuti prije nego se uspije pariti i osigurati nasljedstvo. Čovjek pak sa sličnom manom, koji primjerice nema potrebne enzime da bi

sintetizirao β -karoten u vitamin A pa ga mora uzeti iz životinjskog izvora, neće biti osuđen na smrt (odnosno sljepoću u ovom slučaju) jer vrijednost čovjeka, barem u načelu, određuju viši humanistički ideali, a ne evolucijska prilagodba lokalno ograničenim izvorima hrane, pa će tako čovjek, u navedenom primjeru, jednostavno posegnuti za jajima i/ili mlijekom. Time je zaobiđen mehanizam ‘prirodne selekcije’ koji bi selektirao određeni, uže specijalizirani i prilagođeni, probavni trakt i ta se ‘mana’ može dalje širiti jer se smatra nebitnom u svjetlu onog što čovjeka stvarno čini vrijednim. U tom smislu bi se na glad, i pasivno promatranje iste, u Africi i Indiji moglo gledati kao na dijaboličko eugenički eksperiment selekcije i prilagodbe jeftinoj biljnoj hraniⁱ.

U svjetlu raznolikosti ljudskih potreba i biološkog i nutricionističkog postulata da je najzdravija raznovrsna prehrana veganstvo se čini kao značajno sužavanje nutricionističkih izvora upitne opravdanosti. To se na pomalo smiješan način oslikava u ovom stvarnom savjetu jedne veganke: *"Ako ti nedostaje baš okus mesa, zamijeni ga sojom kako bi ti prijelaz na vegetarijanstvo bio lakši. Umjesto mesnih, kupi si vegi hrenovke, salame, paštete. Pripremi si popečke od soje, umjesto mljevenog mesa koristi sojinu šunku/sojine ljuspice, umjesto komadića mesa za gulaše i variva stavi komadiće soje."* Osjeća li itko da mu riječ ‘soja’ zvoni u glavi? A što ako je netko alergičan na soju ili je ne može ili ne želi uzimati zbog nekih njezinih popratnih pojava? Veći problem za vegana... Dok svejed uvijek može, ako je primjerice alergičan na crveno meso, prijeći na perad, ribu, jaja, mliječne proizvode ili pak soju ako mu odgovara... I na kraju, što je s djecom kao takvom i njihovim razvojem? Osobno smatram zločinom djetetu uskratiti meso radi upitnog ideala, pogotovo ako se nije u ekonomskoj i edukacijskoj situaciji nadoknaditi mu to na adekvatan način, ako takav postoji.

Moralna propozicija koja bi zahtijevala eugeničku eliminaciju genetički ili socijalno, za veganstvo, ‘nepodobnih’ ljudi, da bi učinila istinitom tvrdnju o fiziološkoj neovisnosti čovjeka o mesu, je sve samo ne moralna.

Svejedno (ili baš zato), pogledajmo još jednom tu istu propoziciju. Njome se, zapravo, pokušava na osnovu prirodnosti ili neprirodnosti čovjekova jedenja mesa izvući zaključak o moralnosti istog. I time se čini tipična logička greška pozivanja na ‘prirodnost’ nečegaⁱⁱ, a na koju sami vegani toliko vole, s pravom, ukazivati kada ‘mesojedi’ ukazuju na prirodnost jedenja mesa i time, krivo, opravdavaju moralnost istog. No ovdje sami čine istu grešku. Iz same (ne)prirodnosti jedenja mesa ne može se zaključiti ništa o (ne)moralnosti istog.

Često se može čuti još jedan ‘argument’ koji spada u istu kategoriju a tiče se konzumacije mlijeka. Naime konzumacija mlijeka je neprirodna (pa time kao i ‘kriva’ ili nezdrava) jer su ljudi jedina vrsta koja pije mlijeko druge vrste. Nastranu ukaz na nepravilnost takvog zaključivanja i uopće činjenice da je čovjek dio prirode pa samim time svoje ponašanje čini ‘prirodnim’, pogledajmo radije neke druge primjere ‘neprirodnog ponašanja u prirodi’ (primijetite oksimoron, ako već niste). Većinom su ljudi čuli za pticu kukavicu, ali ih manje zna da ona ne savija svoje gnijezdo, nego izlegne jaje u gnijezdo druge vrste, a njen ptić se, nakon što se izlegne prije svih ostalih i instinktivno izgura sva ostala jaja iz gnijezda, dalje normalno hrani ‘povraćotinom’ iz usta ‘pomajke’ neke totalno desete vrste ptice (a ova se pak, iako potpuno 'svjesno i punopravno biće', pravi da to ne kuži, pa kaže ajde dobro sad, iako mi pobi djecu, jedno malo kad su te napustili, otvor’ de usta). Što pak reći na mrave koji uzgajaju i ‘muzu’ lisne uši? Mora da su se toj opakoj raboti od nas naučili (gledeći, sa strahopoštovanjem, onako u nasⁱⁱⁱ odozdor), ta ipak nije moguće da bi se jedna mala nevina životinjica sama od sebe upustila u takva izrabljivačko-robotovlasnička posla.

ⁱ što me zapravo podsjeća na vic s Cigom i konjem kojeg je taman naučio da živi bez hrane

ⁱⁱ http://en.wikipedia.org/wiki/Naturalistic_fallacy

ⁱⁱⁱ izopačene pervertite koji se, zamislite, primjerice oblačimo u obrađene biljke !

- Ekološki
 - o Tvrdnja 1. ***Uzgoj mesa je neefikasan, stoga i neekološki, način iskorištavanja prirodnih resursa***

„*And it goes a little bit something like this*“ - ogroman dio obrađenih ratarskih površina zapravo ne služi za prehranu čovjeka nego za prehranu stoke kojom se onda pak čovjek hrani. To čovjekovo posredno konzumiranje ratarskih kultura, pretežno žitarica, neučinkovito je iskorištavanje plodne zemlje i zapravo razbacivanje i jedan od uzročnika gladi u svijetu kao i bespotrebnog uništavanja šuma i slatkih voda. Svijet bi se naprosto preobrazio kada bi se stoka i životinje općenito eliminirale iz tog procesa i kada bi ljudi počeli direktno jesti bilje. Naime, da bi 'proizvela' 1 kg životinjskog proteina kravi treba 3 do 6 kgⁱ biljnog proteina i uz to proizvede 40 kg izmeta. Taj isti izmet onda završi u nevinim rijekama, potocima, jezerima i morima pokraj farmi. Zapravo, bolje da jednostavno iskopiram neke od strašnih čina kojima mesojedi uništavaju naš dragi okolišⁱⁱ:

- The Chinese study found that Chinese consume 20 percent more calories than Americans, but that Americans are 25 percent fatter. That's because 37 percent of the calories in the U.S. diet comes from fat, whereas less than 15 percent of the calories in the rural Chinese diet comes from fat. The study also found that 70 percent of the protein in the U'estern diet comes from animal sources and 30 percent from plants. In China, only 11 percent comes from animal products and 89 percent from plants.
- Feeding grain to livestock is an extremely wasteful method of producing protein. Feedlot cattle require nine pounds of feed to make one pound of gain. Only 11 percent of the feed goes to produce the beef itself. The rest is burned off as energy in the conversion process, used to maintain normal body functions, absorbed into parts of the cattle that are not eaten -- such as hair or bones -- or excreted.
- Asian adults consume between 300 and 400 pounds of grain a year; three-fourths or more of the diet of the average Asian is composed of grain. A middle-class American, by contrast, consumes over a ton of grain each year, 80 percent of it through eating cattle and other grain-fed livestock.

U provjeru istinitosti navedenih tvrdnji ne namjeravam ulaziti jer je, nažalost, dovoljna čisto racionalna analiza izvedenih zaključaka, a koje pak u takvim vegetarijanskim propagandnim tekstovima ponekad nedostaje u tolikoj mjeri da se teško može smatrati slučajnom što već samo baca sumnju na navedene tvrdnje i 'činjenice'.

Pa upotrijebimo slično rezoniranje iz drugog kuta - što zapravo pokazuju podaci da krava treba x kg bilja da bi ih pretvorila u y kg mesa, gdje je x veće od y? Da je meso puno bogatija odnosno kvalitetnija namirnica...

No, krenimo redom, jesu li te podatke usporedili s istim podacima za ljude? Jesu, recimo, u usporedbi Azijata i Amerikanaca koja je potpuno pogrešna i, zapravo, samoporažavajuća:

- To nije usporedba istih ljudi samo s različitim ishranama, nego usporedba potpuno različitih kultura i okruženja čime ishrana igra samo dio uloge. Azijati su već genetički manji rastom od Amerikanaca, ekonomski su znatno lošijeg statusa od Amerikanaca (pogotovo srednje klase, kako je ovdje, tipično nefer uzeto), u nekim dijelovima do te mjere da gladuju, a i u bogatijim gradovima su kulturološki/tradicionalno mršaviji od Amerikanaca koji su pak poznati kao najdeblja 'nacija', dakle sa znatnim prekomjernim unosom hrane.

ⁱ minimalna i maksimalna vrijednost koju sam našao u vegetarijanskim izvorima.

ⁱⁱ <http://www.mcspotlight.org/media/reports/beyond.html>

- To što Azijati, nažalost, jedu toliko žitarica/riže ne pokazuje da se samo od nje (tj. bez mesa) može i živjeti (o čemu je ovdje riječ) jer ipak ne jedu samo rižu/bilje.

- Ishrana koja sadrži tri četvrtine ili više žitarica je po bilo kojoj, iole znanstvenoj, nutricionističkoj školi loša i nezdrava prehrana.

Nadalje sama prva točka, ukazuje na presudnu simplifikaciju prisutnu u ostalim točkama. Naime, „Kinezi, iako jedu puno manje od Amerikanaca, pojedu 20% više energije od Amerikanaca, koji su opet 25% deblji od Kineza“...khm nešto stvarno nije u redu s računicom, osim pak ako smo ('slučajno') zaboravili koju varijablu. Efikasnost i kvalitetu na primjer, o kojima je već bilo priče kad je pokazano da biljni proteini nisu ekvivalentni životinjskim proteinima. A ova kinesko-američka računica 'gdje je a veće od b i istovremeno b veće od a' pokazuje da ista stvar vrijedi i za ('jeftinu') energiju (ugljikohidrati i masti). Prvo, da s manje unesene hrane Kinez unese više energijeⁱ, što pokazuje da je najrasprostranjenija biljna hrana, žitarice, u ovom slučaju riža, jednostavno 'smeće od hrane' (sa ~74% udjela ugljikohidrataⁱⁱ) i drugo, da s više unesene energije na kraju manje iste završi u samom Kinezu, jer jadni mali Kinez, unatoč stoljećima (svjesnog ili nesvjesnog, tema je za novi rad :) eugeničkog eksperimenta prilagodbe riži ipak nije postao biljojedⁱⁱⁱ i vrlo neučinkovito je iskorištava. Zapravo, čitava ova usporedba Azijata i Amera je možebitno objašnjenje zašto u Aziji imamo sumo (čitaj: špek) hrvanje, a u SAD-u World Wrestling Federation i Hulka Hogana.

Koji je stoga smisao usporedbe x kila bilja za y kila mesa? Pa na taj način nikakva, osim ako pak opet pogledamo cijelu sliku, da bi opet, naravno, otkrili da je upravo suprotna od one koju nam tom usporedbom žele prodati. Pogledajmo zato našu kravicu, pravi primjer biljojeda, zapravo gotovo cijeli joj se život vrti oko tog biljojedstva. S četiri želudca (odnosno želudca s četiri komore) u kojima k tome 'uzgaja' jedan mali ekosustav mikroorganizama, koji fermentiraju, razgrađuju i 'predprocesiraju' tu finu hranjivu travicu da bi uopće postala u dovoljnoj mjeri obradiva i iskoristiva od strane kravičinog probavnog sustava, predstavlja pravi specijalizirani stroj za navedenu transformaciju x u y. Iako je x i uz to sve pomalo tvrdoglav pa je potrebno provesti sate 'slobodnog vremena' ponovo ga preživavajući i provodeći kroz taj isti kompleksni sustav da bi ga se propisno iscijedilo. U tom je svjetlu prijedlog da bi ljudi, poprilično dakle neopremljeni za tu rabotu, trebali sami vršiti istu transformaciju potpuno nerazuman. Kod nas bi taj omjer bio tko zna koliko puta veći, a činjenica da značajan dio bilja zapravo ne 'završi kao meso' nego se potroši za energiju potrebnu za samu pretvorbu, kao i jednostavno za metabolizam i kretanje same životinje te za izgradnju dijelova nejestivih dijelova tijela može tu razliku u omjerima samo malo umanjiti. Jer kao prvo, energija se dobiva iz gomile ugljikohidrata kojima biljke obiluju, a ne iz ono malo proteina što se u njima nalazi (koji se pak u onom dugom procesu pretvaraju u životinjske, i koji su, kako je već rečeno, sami po sebi ljudima beskorisni), a kao drugo, mi bi kao daleko neefikasniji 'pretvarači' potrošili samo još više energije za samu pretvorbu. Nejestivi dijelovi u principu završavaju (odnosno, barem bi trebali) u tlu kao gnojivo i 'vraćaju se u bilje' (ili se od kože radi odjeća i obuća i tome slično).

Za izmet vrijedi ista stvar, mi bi ga proizveli samo još više, a o popratnim plinovima da i ne pričamo^{iv}. Ukazivati na to da izmet iz industrijskih farmi, kroz kanalizaciju, zagađuje okolne vode jer se vlasnicima ne isplati voziti ga natrag na polja nego radije kupuju jeftina sintetska gnojiva (i time, ovisno o zakonodavstvu, krše zakon) i iz toga zaključivati o ekološkom hazardu opet je jednako promašeno:

- kako je napomenuto, ne recikliranje izmeta iz industrijskih farmi je, kako gdje, protuzakonito

ⁱ i to pazite, u usporedbi s mekdonalds menijem!

ⁱⁱ http://209.85.135.104/search?q=cache:t_pZgfa9KakJ:www.hrana.com/pt/zito/riza.htm+hrana.com/pt/zito/riza.htm&hl=hr&gl=hr&ct=clnk&cd=1

ⁱⁱⁱ osim naravno što je dobio kose oči

^{iv} <http://en.wikipedia.org/wiki/Beans#Flatulence>

- kada bi izbacili životinje iz proizvodnje hrane onda bi bili i prisiljeni koristiti isključivo sintetska gnojiva

- kako ogromna većina pučanstva svijeta ima kanalizaciju, to bi prelazak na biljojedstvo značio još veće zagađenje voda jer bi sada uzgojeno bilje, kroz nas, neefikasno poluoiskorišteno, kompletno i direktno završavalo u vodama putem kanalizacije (na što se može gledati i kao na dodatnu odnosno ubrzanu eroziju tla) dok se ovako barem dio vrati na polja kao gnojivo.

Nadalje, industrijske farme su samo jedan oblik uzgajanja životinja i nisu osnova za takve generalizacije. Tako je slika o natjecanju za žito između stoke i ljudi potpuno kriva. Na tradicionalnim se kombiniranim, stočarskim, ratarskim i svinjogojskim gospodarstvima čovjek hrani plodovima žitarica (sjemenje), a stoka, po zimi, ostatcima žita (stabljike/sijeno, koji su čovjeku nejestivi), a čijim izmetom se pak gnoji nova pšenica, dok svinje dobivaju neiskorištene ostatke svega i svejedski to iskorištavaju. Po ljeti pak stoka pase na pašnjacima (koji su u pravilu manje plodna i/ili terenski prezahtjevna zemlja nepogodna za ratarski uzgoj, a koja bi tako bez stoke ostala neiskorištena) i tamo direktno gnoji. Time takva 'svejedski' gospodarstva predstavljaju upravo najefikasniji, time i najbolji, način korištenja i upravljanja okolišem i prirodnim resursima.

Općenito je pogrešna ta bipolarna usporedba s jedne strane žitarica, a s druge strane govedine, kao da se ljudi tako hrane. Ljudi jedu i jedno i drugo, kao i stotine drugih vrsta i biljaka i životinja. Pa ne znači da ono što možemo dobiti iz pšenice ipak moramo uzeti kroz meso (iako možemo, dok obrat ne vrijedi).

No, glavna 'zanemarena' stavka u cijeloj ekološkoj jednadžbi su vode, odnosno ribe. Uzgoj i izlov riba ne zahtjeva ni pašnjake, ni sječu šuma, ni gnojenje, ni prđenje, a ogroman je izvor zdrave i ekološke hrane i praktički jedini način za iskorištavanjem oceana i time rasterećivanjem kopna.

Zaključak: Ekologija uistinu zadire duboko u moralne sfere, ako zbog ničeg drugog onda zbog pitanja globalnog opstanka. Kako je Ivan Pavao II. rekao "*Ekološka kriza je kriza morala i istinski prijezir prema čovjeku.*" Tako se i ekološki nesvjesno ili pak destruktivno ponašanje pa makar i indirektno, kao navodno jedenje mesa, može smatrati nemoralnim. No, gle čuda i kozmičke ironije, na žalost štovatelja Gaie i ostalih moderniziranih poganskih kultova 'Majke Zemlje' upravo je njihova veganska ideja ekološki neprijateljska pa time i nemoralnaⁱ. Ma nemože biti, kako sad to uzviknut će oni – pa vrlo jednostavno, **jer nije prirodna** pa time ni primjenjiva na prirodu:

Borba za 'Majku Zemlju' borbom protiv mesojedstva esencijalno je kontradiktorna, jer ipak je sama 'Majka Zemlja' 'izmislila' mesojedstvo.ⁱⁱ

A dok oni čekaju Maitreyu i njegovu 'globalnu transformaciju' (uistinu, Bože sačuvaj) mi ćemo i dalje o okolišu brinuti koristeći razumⁱⁱⁱ, a ne neka animistička praznovjerja. I to radi čovjeka, a ne 'iz mržnje prema zlom čovjeku čuvati Majku Zemlju'. Jer, konačno, glad u svijetu nije uzrokovana stočarstvom (koje je ionako znatno prisutnije u razvijenom svijetu) nego sebičnošću i pohlepom bogatih pojedinaca radi koje se hrana spaljuje da joj ne padne vrijednost^{iv}.

ⁱ osim pak ako misle na brzinu uzgojiti mutante ljudi koji pasu planktone i pšenicu koja raste na pučini

ⁱⁱ autor se naravno odriče bilo kakve povezanosti s poganskim/animističkim/panteističkim vjerovanjima u 'Majku Zemlju', fraza je upotrijebljena samo radi ukazivanja na apsurd

ⁱⁱⁱ odnosno nažalost u praksi, ne koristeći razum i dalje krvnički uništavati planetu na kojoj živimo, i usput davati hrane ovakvim dubioznim 'ekološkim' idejama

^{iv} što spada u kategoriju moralnog zla te je, barem u principu, rješivo jer zahtjeva promjenu volje, a ne i cijelog Kozmosa

- Moralni

Konačno, dolazimo do merituma stvari. Ovdje krenimo pak sa svim tvrdnjama i tezama odjednom:

- 1. *Životinje imaju prava*
- 2. *Životinje su svjesna, osjećajna bića*
- 3. *Ubijanje životinja je ubojstvo tj. samo po sebi nemoralno*
- 4. *Uzgoj životinja za ljudske potrebe uzrokuje nepotrebnu patnju životinja i okrutan je prema njima*
- 5. *Okrutno tretiranje životinja vodi do okrutnog tretiranja ljudi*

ad 1)

Uzmimo slijedeću izjavu: *“Prava ljudi su oduvijek postojala, no tek francuskom revolucijom su i u Ustavu jedne države dobila svoje priznanje. Isto tako, prava životinja su samoevidentna, no još nisu priznata od većine u ljudskoj zajednici.”* Bespogovorno prihvaćanje ovako hrabre izjave zahtijeva značajnu dozu naklonosti, želje i vjere u određene ideale. Tako nažalost ni ljudska prava nisu ‘samoevidentna’ niti opće prihvaćena kao uistinu neotuđiva i ‘urođena’ jer bi to zahtijevalo barem nekakvu platonističku nadogradnju ‘suhog materijalizma’, a kamoli prava životinja što dokazujemo upravo ovom raspravom o njima. Odnosno kako to lijepo oslikava primjer Tome Akvinskog u raspravi o samoevidentnosti postojanja Boga kada citira Davida koji kaže *“bezumnik u svom srcu kaže Boga nema”* i iz toga zaključuje da Božja egzistencija nije dakle samoevidentna.

Ljudska su prava ipak priznata relativnim konsenzusom prvenstveno kao preduvjet socijalnom i civilizacijskom suživotu na razini ipak iznad ‘prirodnog zakona jačeg’, a rođena su iz čovjekove sposobnosti da kao moralni subjekt odnosno racionalno i svjesno biće ta prava ispuni i opravda recipročnom odgovornošću pred drugim ljudima. Kako životinje, kako sami borci za njihova prava kažu, nisu moralni subjekti i ne mogu biti odgovorne to nema nikakve objektivne podloge za njihova ‘osnovna urođena prava’. Na to će borci spremno uzviknuti *“ali odgovornost nije preduvjet za imanje prava”* i ostaviti taj uzvik da tako visi u zraku bez prave argumentacije, kad je jednostavno nema jer nema veze s razumom ni teorijom prava. Zamislite da ja kažem da imam pravo na život, ali ne i odgovornost prema tuđem životu.

Hoćemo li dakle početi puniti zatvore novom vrstom zatvorenika?ⁱ

ad 2)

Ova je tvrdnja centralna za cijelu raspravu i na njoj se skoro sve temelji, a u njoj samoj se, kako to već poslovično biva, krije početak zablude. Naime da bi dokazali životinjsku svijest borci poistovjećuju osjećajnost i svjesnost. Oni promotrivu činjenicu da životinje osjećaju bol i na istu reagiraju, potpuno pogrešno, ekstrapoliraju na zaključak da to pokazuje da su sposobne na svjesnu patnju. Tu je potrebno zapitati se što je to bol, što patnja, a što svijest?

Bol je, kao i osjećaji općenito, zapravo samo signal, podatak; u slučaju boli da nešto, negdje nije u redu. No senzorna opremljenost za osjećajnost kao i procesna opremljenost za odgovor na te iste osjećajne podražaje nužno ne povlači postojanje svijesti jer ona nije nužna za njihovu povezanost. Oni mogu biti povezani ili nekom vrstom primitivnijeg automatizma ili pak inteligencijom no inteligencija nije isto što i svijest ili razum kako se to često mijesha. Inteligencija je 'jednostavno' sposobnost snalaženja u novim/nepoznatim situacijama i

ⁱ <http://www.primates.com/chimps/drunk-n-disorderly.html>

<http://www.guardian.co.uk/international/story/0,,1760554,00.html>

http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/05/23/AR2005052301819_5.html

problemima. Uzmimo za primjer relativno primitivnu i jeftinu, već pomalo zastarjelu igračku, tamaguči. Primitivni simulator kućnog ljubimca, između ostalog 'osjeća' glad i žeđ i traži jesti i piti, traži pažnju i posvećivanje vremena. Nije problem napraviti robota/'filozofskog zombija' koji će cviliti, plakati i podviti rep te pobjeći u kut ako ga udarite, daviti vas da vam stalno spava u krilu i uništavati vam namještaj ako mu ne date jesti i piti no ništa ga od toga neće učiniti 'svjesnim'. Isto tako uzmimo naš primozak i sve autonomne funkcije našeg organizma kojima upravlja, na primjer imunološki sustav, on nije samo tvrdo kodirani sustav reakcija nego se može prilagođavati i odgovarati na nove i dosad nepoznate prijetnje dakle posjeduje izvjesnu inteligenciju odnosno sposobnost za inteligentnu reakciju, ali nitko neće tvrditi da to predstavlja neku odvojenu svijest u našem organizmu. Naprotiv, unatoč uistinu nezamislivoj kompleksnosti istog to je i dalje samo autonomni, ali nesvjesni sustav našeg tijela. Pa tako kada smo bolesni ne pati naš imunološki sustav (ili srce ili pluća ili mozak ili bilo koji drugi 'materijalni' dio nas) nego patimo 'mi' (što god to značilo). Inteligencija dakle nije sinonim za svijest, kada inteligencija 'dode pod nadzor svijesti' ili 'postane svjesna' rađa se razum koji dakle određuje ciljeve i zadatke inteligenciji za rješavanje i prosuđuje dobivena rješenjaⁱ. Svjestan i inteligentan agent može dakle svjesno postupiti protivno 'nalogu' inteligencije, za razliku pak od inteligentnog automata. No, prije daljnjeg razmatranja čeka nas još pitanje patnje.

Što je dakle patnja? Patnja je zapravo poveznica boli i svijesti, odnosno ona označava svjesno iskustvo boli. Svijest dakle bol, iz prozaičnog podatka ili 'stanja signalne linije', pretvara u 'ono nekakvo' metafizičko mentalno stanje patnje odnosno subjektivno iskustvo boli koje pak onda kod 'svjesnog agenta slobodne volje' može dalje producirati kontemplativno stanje tuge i/ili zdvajanja nad smislom postojanja, nepravde u svijetu i tome slično. Svijest je dakle preduvjet za iskustvo patnje (zapravo iskustvo bilo kakvo).

No što je uopće svijest? Nitko još ne zna točno niti može sa sigurnošću reći da ona uistinu postojiⁱⁱ jer njenu srž čine dva međusobno isprepletena i nerazdvojiva osnovna pojma, ono što se naziva 'slobodna volja' i ono što se naziva 'subjektivno iskustvo', a oba pojma sa sobom nose težak teret još neriješenih problema koji zapravo čine srž današnje filozofije uma i filozofije uopće. S materijalističkog stajališta, postojanje slobodne volje vrlo je problematično jer je nepomirljivo s determinizmom i univerzalnom podložnošću 'prirodnim zakonima'ⁱⁱⁱ. Iz te problematičnosti Toma Akvinski primjerice izvlači dualnost (ljudske) prirode, odnosno postojanje duše kao personifikacije slobodne volje^{iv} koja upravlja materijalnim mentalnim procesima, a slobodna je od materijalnih zakona jer egzistira izvan materijalne sfere. No i ta teološko dualistička interpretacija dolazi samo do ideje o Božanskom sveznanju jer kako je tvoja volja 'slobodna' ako Bog zna što ćeš ti učiniti?^v Taj se problem može pokušati razriješiti odnosno zaobići kroz raspravu o našoj ograničenoj spoznaji tj. da naša nemogućnost objašnjenja i opravdanja slobodne volje ne znači da je ona i stvarno nemoguća ili nelogična nego da zapravo ukazuje na naše fundamentalno nerazumijevanje pojma vremena i kauzalnosti te da su naš racio i/ili spoznaja (trenutno ili kao takavi) neadekvatni da bi je objasnili tj. da je za objašnjenje potrebna nekakva transcendentna logika. No ne u smislu da bi ta logika bila nekakva iracionalno subjektivna nekonzistentna tvorevina u kontradikciji s 'klasičnom' logikom, nego da je jednostavno transcendirana u smislu u kojem kvantna i relativistička fizika nisu u kontradikciji s klasičnom fizikom (tj. ne 'ruše' je), iako se

ⁱ ako bolje pogledamo, mi uopće nismo svjesni naše inteligencije u smislu da smo svjesni njenih procesa, jednostavno se 'u našoj svijesti' 'pojavi misao' odnosno rješenje nekog problema. u tom bi smislu na inteligenciju, sa stajališta svijesti, mogli gledati kao na 'kontroliranu imaginaciju' jer se na sličan način manifestira.

ⁱⁱ „Mislim dakle postojim“ ili pak „Mislim dakle (*samo*) *misl*im da postojim“...?

ⁱⁱⁱ Kvantna neodređenost predstavlja samo određenu vrstu 'relaksacije' te 'podložnosti', a ne i njezino odsustvo dok ideja slobodne volje zahtijeva potpunu slobodu, a ne 'relaksirani determinizam'.

^{iv} Jer u principu, sve što mi zapravo jesmo, svodi se na našu slobodnu volju, i naš slobodni izbor odnosno odluke, a tijelo, više manje determinističko 'sučelje' duše sa materijalnim svijetom, kao i okolinu dobili smo rođenjem.

^v Ima li Petar ikakvu vrijednost i značenje u svjetlu ispunjenog predskazanja „*Prije nego se pijetao oglasi, tri put ćeš me zatajiti*“?

tako čini na prvi pogled, nego je 'transcendiraju' tj. nadilaze. U određenoj mjeri slične pokušaje nalazimo i u materijalističkoj znanosti (kvantni um i sl.), koji opet prečesto nažalost nagaze u pseudoznanstvene NewAge vode. U svakom slučaju, to je još uvijek maglovito područje 'na rubu znanosti' i pitanje je hoće li se od tamo maknuti jer se zapravo principijelno odbija objasniti. 'Klasičnom logikom' - ako bi uspjeli objasniti odnosno shvatiti slobodnu volju, to bi značilo da ona zapravo nije slobodna odnosno da ne postoji.

Problem pak subjektivnog iskustva odnosno postojanja nečeg 'kako je to' iskusiti odnosno osjetiti neštoⁱ (primjerice u smislu razlike između, s jedne strane, potpunog znanja o bojama i što to fizikalno znači da je nešto crveno i, s druge strane, stvarnog iskustva i osjećaja crvene boje što je pak principijelno neopisivo upravo zato jer je subjektivno i time nereducibilno na objektivne fizikalne pojmove) predstavlja jednak, ako ne i veći problem. Naime, dok je čovjek, s jedne strane, 'čak' stupio na Mjesec, s druge se strane, svi pjesnici povijesti zapravo nisu ni približili tome da bi 'opisali' 'kako je to pomirisati ružu'...

U tom se smislu postavlja pitanje je li legalno postaviti pitanje "kako je to biti krava"? Takva pitanja zapravo često postavljamo i ne razmišljajući što ona zapravo znače pa tako i suočeni s ovim pitanjem najčešće odmah zamišljamo sebe na sve četiri s rogovima na glavi i sisama među nogama dok kontempliramo kako je to biti poput one lude kumice koja nas svako jutro navlači za te iste sise. No, tim smo intuitivnim skokom preskočili krucijalno pitanje s početka odlomka, smijemo li uopće taj skok napraviti? Ako se pitamo 'kako je to biti krava' odnosno kakvo je subjektivno iskustvo krave tim pitanjem prejudiciramo da takvo iskustvo uopće postoji, odnosno da ga krava kao takva ima tj. da je sposobna za subjektivno iskustvo. Ako ga nema, onda je taj skok nemoguć odnosno kontradiktoran jer mi tim skokomⁱⁱ biće u čijoj se koži želimo zamisliti fundamentalno mijenjamo, metafizički ga proširujemo tj. dodajemo mu metafiziku (subjektivno iskustvo odnosno svijest) koju ono nema i time ono prestaje biti ono biće u čijoj smo se koži pokušali zamisliti.

Nekima ovaj primjer možda nije dovoljno intuitivan jer im se čini da se ipak mogu zamisliti 'u kravljjoj koži' stoga pogledajmo ekstremniji primjer stolice. Intuitivno nam se čini da se možemo uživjeti i u ulogu stolice i da smo svjesni dok ljudi sjedaju po nama, ali mi se time nismo uživjeli u ulogu stolice nego neke kibernetičke tvorevine 'stolice s umom', a naša stolica je i dalje...samo stolica ('što god to značilo') i ne postoji 'kako je to' 'biti' stolica jer stolica jednostavno ne egzistira na taj 'metafizički' načinⁱⁱⁱ. Ista analogija vrijedi za bilo koji drugi nesvjesni entitet ili tvorevinu ma koliko on bizaran ili prozaičan odnosno kompleksan ili jednostavan bio. Odgovor, dakle, na pitanje je li naše poistovjećivanje odnosno suosjećanje s kravom koja pati opravdano ili ne, leži u odgovoru na pitanje posjeduje li krava svijest. Je li dakle krava, esencijalno, ekvivalentna čovjeku^{iv} (samo pomalo 'mitološkog' izgleda) centralno je pitanje ovog dijela, a i cijelog teksta.

Može li se na to pitanje odgovoriti? Egzaktno ne, iz istog razloga zašto 'klasična logika' ne ostavlja mjesta objašnjenju svijesti (odnosno shvaćanju njena funkcioniranja) ako ona u tom obliku uopće postoji. Mi svijest poznajemo samo po našem subjektivnom iskustvu nje same, dakle kroz nju samu, pa je radi tog rekurzivnog i subjektivnog poimanja i ne možemo egzaktno i objektivno objasniti niti možemo uopće dokazati njeno postojanje. Svijest je jednostavno nevidljiva, neprimjetljiva, 'neuhvatljiva', dakle u onom općenitom smislu da je se ne može formalno 'detektirati' i 'ispitati'^v. Konstruirani su razni eksperimenti kojima se,

ⁱ što se još naziva i qualia, numen odnosno Kantov „Ding an sich“

ⁱⁱ drugim riječima 'misaonim eksperimentom'

ⁱⁱⁱ odnosno, mi barem tako vjerujemo jer nemamo drugog izbora

^{iv} razlika u inteligenciji i ostalim sposobnostima tu ne igra ulogu jer ni intrinzična vrijednost čovjeka nije uvjetovana njegovom inteligencijom ili motoričkim sposobnostima. esencijalna bi ekvivalencija značila da su ekvivalentni u svojoj srži, dakle ili da su oboje ili čisto materijalni i razlikuju se samo u razini kompleksnosti ili oboje posjeduju i nekakvu 'metafizičku nadgradnju' materijalnog

^v ja ne mogu dokazati niti da sam ja svjestan niti da je netko drugi svjestan (ili nije) kao što netko drugi ne može dokazati da jesam ili nisam svjestan

navodno, može detektirati svijestⁱ, ali se oni prije ili kasnije uglavnom objasne odnosno svedu na jednu ili više složenih emocionalnih ili kognitivnih sposobnosti (koje nužno ne moraju biti svjesne odnosno zahtijevati svijest nego su jednostavno funkcije mozga). Tim se 'objašnjavanjem svijesti' ona zapravo 'sužava', tj. sužava se raspon onoga što pod njom podrazumijevamo i osobno sam mišljenja da će se to i nastaviti sve dok se ne zaustavi na slobodnoj volji i subjektivnom iskustvu.

No, da se vratimo na temu. Možemo li onda uopće, u svjetlu ovih 'maglovito fraktalnih zavrzlama', odgovoriti na pitanje i stvarno razriješiti dilemu? Možemo, ali ne toliko zato što stvarno možemo nego zato što moramo. Ideal objektivnog morala nalaže da se ovako delikatna tema razriješi što je jasnije moguće, u protivnom bi to mogla postati (ako već nije) pandorina kutija ili presedan za (oksimoronski) 'subjektivni moral'ⁱⁱ.

Odakle dakle opravdanje da pretpostavimo da ljudi imaju svijest, a druga živa bića nemaju? Slobodnu volju moramo pretpostaviti jer nemamo drugog izbora, a isto tako moramo prihvatiti i 'subjektivno iskustvo postojanja' koje doživimo svako jutro kad otvorimo oči, iako ne znamo objasniti ili opisati. Samima sebi ne možemo zaniijekati svijest jer nas 'to nešto' naprosto napadne i 'obuzme' svaki puta kada se probudimoⁱⁱⁱ. Isto tako opravdano intuitivno pretpostavljamo odnosno dozvoljavamo da je i drugi ljudi slično imaju jer je opisuju na sličan način i jer želimo da i oni nas jednako prihvate kao svjesne subjekte. Priznanje svijesti čovjeku je dakle nužnost bez koje civilizacijski postulati čovječanstva i humanizam sam nemaju nikakvog objašnjenja ni uporišta, jednostavno to je ono što nas 'svakog dana iznova' istovremeno i motivira i prisiljava da budemo ljudi, ipak nešto više od sofisticirane kolekcije manje ili više sofisticiranih instinkata.^{iv} Mislim da o tome zapravo, ako u ovom smislu poistovjetimo 'život' i 'svijest', govori onaj dio, meni uvijek fascinantnog, metafizičkog proslova Ivanova evanđelja: „...i život bijaše ljudima svjetlo; i svjetlo u tami svijetli i tama ga ne obuze...”

Nužnost pretpostavke ljudi kao svjesnih bića da bi konzistentno proveli bilo koji modus ljudskog, postojanja, života i suživota^v zapravo je nadopuna za ranije navedenu racionalnu podlogu iste pretpostavke i time je čini 'gotovo dokazanom' (jer i oni koji ne prihvaćaju 'urođenost' odnosno intrinzičnost ljudskih prava ih ipak većinom prihvaćaju kao civilizacijski postulat odnosno nužnost).

Kod životinja je pak situacija obrnuta. S jedne strane nema dovoljno racionalne podloge za pretpostavku o životinjskoj svjesnosti jer za objašnjenje njihova ponašanja nije potrebna metafizička nadgradnja materijalnog mozga u 'um'^{vi}. Naime, ako pokušate nauditi životinji ona će se braniti naravno, ali instinktom i, u određenoj mjeri, inteligencijom no ne znam da je još zabilježen slučaj da bi životinja pokazala znakove da čin agresije ili maltretiranja vidi ikako više od mehaničke ugroze same sebe tj. da bi im pridijelila i kakav moralni sud pa probala čovjeku na nekakav već način ukazati da nije 'dobro' to što čini, dakle da ga osim na mehanički pokušaj i/ili na 'mentalni' način odgovoriti/spriječiti od 'zle' rabote. A moralni sud ili moralna svijest, odnosno savjest, sastavni je dio, ako ne i upravo središnji dio i bit, svijesti^{vii}, kako se već iz same riječi da naslutiti i jedno bez drugog ne idu.

ⁱ trenutno je najpoznatiji vjerojatno onaj s ogledalom prema kojemu samosvijest pokazuju ljudi stariji od 18 mjeseci, veliki majmuni, dupini i slonovi

ⁱⁱ da citiram jednog zagovornika vegetarijanstva "*Morality is meaningless if it can be modified at the whim of the individual. It becomes indistinguishable from pure selfishness.*"

ⁱⁱⁱ „...ma koji me je klipao baš za glavu primio, i na ovaj ružan svijet iznio...”

^{iv} naravno taj ideal je ekonomski nepredvidiv, a time i neisplativ pa nas danas uzgajaju kao kakvu kapitalističku koloniju mrava, oksimoronskih 'svjesnih potrošača instinkta', svaki dan izmišljajući novu ('maksimalno ljepljivu') drogu za suzbijanje tog napornog stanja svjesnosti. gledajući epidemiju big brother orgijanja čovjek bi pomislio da nas od Vrlog novog svijeta dijeli još samo malo tehnologije i soma. no, Divljaka će uvijek biti...nadamo se.

^v ako odbacimo nihilizam dakako

^{vi} barem tako tvrde znanstvenici. neodarvinisti naravno isto tvrde i za čovjeka, niječući ili ostavljajući 'za kasnije' pitanje slobodne volje i subjektivnog iskustva

<http://www.americanscientist.org/template/AssetDetail/assetid/14367/page/2;jsessionid=aaa5LVF0#22236>

^{vii} ili barem njenog 'dijela' ili 'manifestacije' koji nazivamo slobodna volja

Potpuno je besmislen zahtjev i argumentacija *boraca* da su životinje sposobne za (svjesnu) patnju, ali da istovremeno nisu sposobne za moralan sud pa stoga zaslužuju moralno ophođenje, ali ne i zahtijevanje moralne odgovornosti. Pa tako na pitanje zašto ljudi ne smiju jesti meso, a medvjed recimo smije dobiti ovakav odgovor: „*Simple. Because it is not wrong for a bear to eat meat. And even if I told it not to, it couldn't understand me. But you can.*“ Ako je životinja sposobna za patnju, dakle svjesno iskustvo boli onda je sposobna za svjesno iskustvo kao takvo, a ako je svjesna tuđih postupaka onda je svjesna i svojih postupaka (a time automatski i odgovorna) jer je jednostavno svjesna. Osim pak ako zamišljamo da životinje imaju nekakvu 'selektivnu' svijest koja se pali samo u prisutnosti boli, a inače je u nekakvom 'hiberniranom' 'zombi' stanju (kad se životinja ponaša kao da nema svijest). No koji bi to apsurd bio, zamislite egzistenciju u kojoj ste svjesni samo užasa, kada patite; kakvo je to postojanje – upravo takvo, užasno.

Da bi nas optužili da uzrokuje bespotrebnu patnju životinja borci su upotrijebili argumentaciju čija je logička posljedica da je egzistencija životinja kao takva, sama po sebi, čista patnjaⁱⁱ. Moćna je stvar taj *reductio ad absurdum*, nema što. A to nas dovodi i do, skoro zaboravljene, druge strane argumentacije, (ne)nužnosti ideje o svjesnim životinjama odnosno (ne)mogućnosti konzistentne provedbe iste. Ideja je neprovediva iz više razloga. Ako pretpostavimo da su životinje svjesne onda moramo, kako je iznad pokazano, pretpostaviti i da su moralno odgovorne te u tom slučaju moramo ili poštovati njihovu svjesnost i istovremeno provoditi tu posljedičnu odgovornost i puniti zatvore životinjama ili ignorirati njihovu svjesnost i našu moralnu obvezu prema njima jer je one očito isto ignoriraju, budući da iako svjesne, jedu i druge životinje i ljude. No možda je najbolje opet uzeti vegansku argumentaciju i okrenuti je naglavačke pokušavajući je konzistentno primijeniti.

Glavni je argument dakle da su životinje svjesne u smislu da mogu iskusiti patnju. Na jednostavan odgovor da tim argumentom neosnovano projiciraju svoje, ljudsko, iskustvo boli na životinju dobiva se odgovor ovog tipa: „*There's no need for me to "project" my imaginings onto animals. One need only observe their behaviour to deduce that they feel pain the same way you and I do. I urge you to check this for yourself.*“ U raspravi je o svijesti pokazano da je svijest zapravo nepromotrliva i egzaktно nedokaziva, da se dakle iz ponašanja ne može, sa sigurnošću, ekstrapolirati (ne)postojanje svijesti, a pogotovo ne iz postojanja reakcije na pobuduⁱⁱⁱ. No, zažmirimo 'malo' i pretpostavimo da je ta argumentacija valjana. Kamo nas to vodi? Pa do apsurdna naravno, jer su prema tome svjesna ne samo sva živa bića nego i sve naprave opremljene senzorima i signalizacijom. To je također već zapravo pokazano na početku ovog dijela u raspravi o boli i tamagučiju, no obradimo sada stvar do srži. Ta najobičniji mobitel 'vrišti', svijetli i trese se kad mu se isprazni baterija ili ga netko 'smeta'. Instalirajte kakav 'šareni Mickey Mouse' antivirusni softver na računalo i napadnite ga virusima pa promatrajte 'panične imunološke reakcije'. Otvorite ('rasparajte' ili 'zakoljite') računalo opremljeno tzv. 'intrusion detekcijom' pa promatrajte slične reakcije uz 'inteligentnu nadogradnju' zapomaganja (slanja poruka vlasniku) na email, mobitel i/ili web. Otiđite u Kazahstan, potplatite nekog portira u kakvoj zaboravljenoj sovjetskoj vojnoj bazi i ispalite nuklearni projektil na SAD, zatim promatrajte kako se čitav SAD zajedno sa svim svojim bazama i satelitima uokolo po svijetu pretvara u jedan pomahnitali bipčući, blinkajući, lansirajući i Đorđu-Bušu-skandirajući organizam. Pustite djetetu da gleda crtiće s povrcem s očima, ušima, ustima i 'osobnošću' u ulozi nepravedno potlačenih protagonista pa mu onda ponudite finu zdravu sasjeckanu salaticu. Kao svaki savjesni vegan koji se toliko zbližio sa svojim psom da 'osjeća njegovu usamljenost', pa razgovara s njim preko telefona kad su dugo razdvojeni ne bi li im oboma bilo lakše, tako i svaki ferofski frik koji je 'postao jedno sa svojim kompjuterom' naprosto osjeća bol svjestan patnje kompjutera pod čizmom zlog

ⁱ na stranu sad već obrađene teme relevantnosti 'prirodnosti' jedenja mesa i navodne neprirodnosti iste kod čovjeka

ⁱⁱ i tako, prema etici 'oca prava životinja', Petera Singera opravdava njihovu 'eutanaziju', no više o tome kasnije

ⁱⁱⁱ tako bi na primjer da Hawkinga, bez laptopa, i kakav fensišmenski kompjuter ili robot odvedemo parsto godina unatrag prvog proglasili 'nesvjesnim', a drugom bi se možda klanjali kao bogu. uostalom upravo svjesno biće može svjesno suspregnuti reakciju na bol što ne znači da istu stvarno ne osjeća, odnosno svjesno doživljava.

mikro\$oftovog softvera te već ozbiljno planira osnivanje udruge za borbu protiv maliciozno debelih operacijskih sustava koji troše više od 16MB RAMa. Kada vam se ponekad 'sretnu pogledi' s kućnom mačkom te vam se učini da 'ima nešto u tim očima' i 'kao da će sad progovoriti' sjetite se da taj isti 'duboki' pogled ima i kada pola sata netremice zuri u zid. Ljudi se sa svačim poistovjećuju i suosjećaju što ne mora značiti da je objekt tog suosjećanja stvarno i sposoban za osjećanje (a kamoli svjesno osjećanje). Većina ljudi imala je iskustvo da im se bilo teško odvojiti i od najprimitivnijeg materijalnog objekta (kao npr. ne znam upaljača) 'jer ih je vjerno služio' kao što će većina vlasnika auta, pogotovo oldtimera poput mog 17-godišnjeg umjetničkog djela iz Kragujevca, posvjedočiti da znaju osjetiti fizičku bol kad netko primjerice prejako zalupi vrata na njihovom ljubimcu. Mene recimo boli gledati kako šuma gori, isto kao što nekog boli gledati kako se uništavaju tisuću godina stari spomenici. Takve projekcije nisu nužno loše, naprotiv, ako nam primjerice pomažu u motivaciji za borbu protiv nasilja i destrukcije, no to nikako nije racionalna podloga za dodjeljivanje nekakvih intrinzičnih prava ili vrijednosti tim objektima.ⁱ

Borci tu uskaču sa 'zakrpom' da je centralni živčani sustav mjerilo i pravi pokazatelj 'sposobnosti za patnju', ali to nema nikakvog smisla jer ako naš krucijalno kompleksniji živčani sustav nije bio osnova za diskriminaciju onda to nemože biti ni uopće postojanje ili nepostojanje živčanog sustava jer se živčani sustav, u ljestvici kompleksnosti organizama, ne pojavljuje odjedanput u određenoj značajnoj složenosti nego ga nalazimo i u najprimitivnijim oblicimaⁱⁱ i što je još bitnije to se kosi s prvotnim mjerilom same reakcije na bol/'patnju' jer i organizmi bez živčanog sustava pokazuju istu vrstu reakcije. Takvo rezoniranje nalazimo primjerice u sljedećem članku <http://www.zarez.hr/125/animal1.htm>ⁱⁱⁱ: „U knjizi *Kako postati, biti i ostati vegetarijanac ili vegan? o neumoljivim razlozima za vegetarijansku prehranu, Juliet Gellatley s podsmijehom odgovara na pitanje kako znaš da biljke ne osjećaju bol: "Javi mi kada vidiš prerezani kupus kako vrišti i trči niz ulicu. Bit ćemo svjedoci prve biljke sa središnjim živčanim sustavom*^{iv}.", a u vulgarnijem ga obliku možemo naći i na pročeljima zgrada u centru grada koja 'nenasilna' kvaziprosvijetljena anarho mladež uništava 'provokativnim' grafitima tipa 'Ima li tvoja hrana oči?' - ne, ja jedem školjke, crve, spiljske ribe i biljke mesožderke. Koja dakle 'razina reakcije' predstavlja 'dovoljnu reakciju'? Je li činjenica da ne mogu 'vrištati' dovoljan razlog da se dozvoli kuhanje živih jastoga u kipućoj vodi ili davljenje riba na suhom? Takvo rezoniranje principijelno je neprovedivo jer u ovako raznolikom i kompleksnom planetarnom ekosustavu jednostavno nije moguće povući jasnu crtu razdvajanja što ukazuje na esencijalnu promašenost ideje. Ta i jedan jednostanični organizam kao što je paramecium pokazuje sposobnost učenja, izbjegavanja neprijatelja i opasnosti, traženja hrane kao i partnera za parenje^v, sve s jednom jedinom stanicom, bez traga živčanog sustava. Dakle biće 'toliko neznatno' koje ne da nas ne može 'vidjeti' nego mi ne možemo njega vidjeti niti na bilo koji način osjetiti, a možemo ga ubiti, 'genocid' počinuti, bez da toga budemo svjesni. Općenito takvo zaključivanje i vrednovanje života na osnovu estetike i naše, ograničene i nesavršene, imaginacije nema smisla na što upućuju slijedeće činjenice:

„Molecular biology has demonstrated empirically that bacteria are incredibly complex. In the words of Michael Denton, “Although the tiniest bacterial cells are incredibly small, weighing less than 10⁻¹² grams, each is in effect a veritable micro-miniaturized factory containing thousands of exquisitely designed pieces of intricate molecular machinery, made up altogether of one hundred thousand million atoms, far more complicated than any machine built by man and absolutely without parallel in the non-living world.....Molecular biology has demonstrated that there is no such thing as a “primitive” cell.”^{vi}

ⁱ zamislite, 'gdje bi nam bio kraj' kada bi samo djelić tog iracionalnog suosjećanja usmjerili na ljude

ⁱⁱ <http://faculty.washington.edu/chudler/invert.html>

ⁱⁱⁱ u ljevičarskom časopisu naravno....O Predvidljivosti, stalna stanovnice ovih voda

^{iv} kao da je vrištanje i trčanje preduvjet za živčani sustav

^v http://www.quantumconsciousness.org/Bleepboulder.swf?POPUP_ENABLED=true

^{vi} <http://www.equip.org/free/DC745.htm>

Ako dakle čak i oku nevidljive životinje/organizmi pokazuju tako sofisticirano ponašanje na kojoj osnovi onda možemo zaključiti da biljke kao kompliciraniji organizmi ne zaslužuju proporcionalnu pažnju? Opće je poznata primjerice pozitivna reakcija biljaka na slušanje glazbe, kao i činjenica da i one reagiraju na agresiju, samo često u vremenskoj skali koja je nama teže zamjetljiva, što nije nikakav razlog za ignoriranje iste reakcije. Ako pomaknemo izvor svjetla biljka će se pomaknuti, promijeniti oblik, prema svjetlu; ako joj ukinemo svjetlo, zrak, vodu i/ili zemlju polako će se osušiti/'ugušiti'/uginuti ('od gladi ili žeđi'); ako je 'nesmrtonosno' oštetimo ('ranimo') pokušat će se oporaviti i ranu zacijeliti, dakle pokazati time 'želju za životom'. 'Već poslovično ironično' to najbolje pokazuju isti oni koji pričaju o vegetarijanstvu kad s druge strane pokušavaju pokazati 'jedinstvo sveg života' primjerice kroz navodnu svijest biljaka. Tako sam imao prilike gledati dokumentarac gdje tip, između ostalog, na biljke spaja instrumente koji pretvaraju njihove 'interne signale' u zvuk i time 'pokazuje' da one zapravo pjevaju. Stoga sljedeći put kada zagrizete zelenu salatu znajte da ista upravo vjerojatno pjeva, na svom sprovodu.

Najbolje to zapravo pokazuje Boseⁱ u svojim istraživanjima koje dokumentira Huxley u knjizi „Jesting Pilate“ kada opisuje svoj posjet Boseovom institutu u Kalkutiⁱⁱ. Osjetljivim instrumentima koje je sam izumio Bose je mogao 'pojačati' odnosno transformirati u nama vidljivu sferu (poput pokazivača s kazaljkom, grafikona na papiru, zvučnih signala i sl.) mnoge procese koji se u biljkama odvijaju, a nama su nezamjetljivi bilo radi nemoći naših osjetila (i/ili mašte) ili radi njihovog, za naše pojmove, vrlo sporog tempa odvijanja. Pa je tako bilježio intuitivno očekivane i manje više poznate stvari kao što su rast biljke, reakcije na elektrošokove, hranjenje, disanje i tome slično, ali i nove revolucionarne stvari koje radije ostavljam u originalu:

“...Near it-for the plant was feeding out of doors-stood a large tree. Sir J. C. Bose told us that it had been brought to the garden from a distance. Transplanting is generally fatal to a full-grown tree; it dies of shock. So would most men if their arms and legs were amputated without an anaesthetic. Bose administered chloroform. The operation was completely successful. Waking, the anaesthetised tree immediately took root in its new place and flourished. But an overdose of chloroform is as fatal to a plant as to a man. In one of the laboratories we were shown the instrument which records the beating of a plant's 'heart.' By a system of levers, similar in principle to that with which the self-recording barometer has made us familiar, but enormously more delicate and sensitive, the minute pulsations which occur in the layer of tissue immediately beneath the outer rind of the stem, are magnified-literally millions of times-and recorded automatically in a dotted graph on a moving sheet of smoked glass. Bose's instruments have made visible things that it has been hitherto impossible to see, even with the aid of the most powerful microscope. The normal vegetable 'heart beat,' as we saw it recording itself point by point on the moving plate, is very slow. It must take the best part of a minute for the pulsating tissue to pass from maximum contraction to maximum expansion. But a grain of caffeine or of camphor affects the plant's 'heart' in exactly the same way as it affects the heart of an animal. The stimulant was added to the plant's water, and almost immediately the undulations of the graph lengthened out under our eyes and, at the same time, came closer together: the pulse of the plant's 'heart' had become more violent and more rapid. After the pick-me-up we administered poison. A mortal dose of chloroform was dropped into the water. The graph became the record of a death agony. As the poison paralysed the 'heart,' the ups and downs of the graph flattened out into a horizontal line half-way between the extremes of undulation. But so long as any life remained in the plant, this medial line did not run level,

ⁱ veliki indijski i svjetski znanstvenik čiji se interes kasnije pomaknuo prema spoju fizike i fiziologije pokušavajući znanstveno pokazati 'jedinstvo sveg života' ili 'sveprisutnost života'

http://en.wikipedia.org/wiki/Jagdish_Chandra_Bose

<http://www.ananda.org/inspiration/books/ay/8.html>

<http://www.hinduonnet.com/fline/fl2124/stories/20041203003009100.htm>

ⁱⁱ <http://www.hti.umich.edu/cgi/t/text/text-idx?c=genpub;cc=genpub;rgn=main;view=text;idno=AJE0708.0007.001> (str. 152-158)

but was jagged with sharp irregular ups and downs that represented in a visible symbol the spasms of a murdered creature desperately struggling for life. After a little while, there were no more ups and downs. The line of dots was quite straight. The plant was dead. The spectacle of a dying animal affects us painfully; we can see its struggles and, sympathetically, feel something of its pain. The unseen agony of a plant leaves us indifferent. To a being with eyes a million times more sensitive than ours, the struggles of a dying plant would be visible and therefore distressing. Bose's instrument endows us with this more than microscopical acuteness of vision. The poisoned flower manifestly writhes before us. The last moments are so distressingly like those of a man, that we are shocked by the newly revealed spectacle of them into a hitherto unfelt sympathy. Sensitive souls, whom a visit to the slaughterhouse has converted to vegetarianism, will be well advised, if they do not want to have their menu still further reduced, to keep clear of the Bose Institute. After watching the murder of a plant, they will probably want to confine themselves to a strictly mineral diet."

I Huxley dakle dolazi do zaključka uzaludnosti odnosno nemogućnosti dosljedne provedbe ideala 'osjetljivih duša' kako ih on naziva. No Bose, pa tako ni Huxley, tu ne staje te dalje piše:

"But the new self-denial would be as vain as the old. The ostrich, the sword swallower, the glass-eating fakir are as cannibalistic as the frequenters of chop-houses... ..Bose's earlier researches on metals-researches which show that metals respond to stimuli, are subject to fatigue and react to poisons very much as living vegetable and animal organisms do-have deprived the conscientious practitioners of ahirnsa of their last hope. They must be cannibals, for the simple reason that everything, including the 'inanimate,' is alive. This last assertion may seem-such is the strength of inveterate prejudice-absurd and impossible. But..."

Bose, dakle, eksperimentima na metalima, kojima navodno pokazuje njihove znakove 'života' i njihovu reakciju na podražaje, želi dati podlogu ideji 'panpsihizma'ⁱ. Huxley na žalost te eksperimente ne dokumentira dovoljno detaljno da bih se mogao pozabaviti kritikom s praktične straneⁱⁱ, ali, kao i često do sad, logika će biti dovoljna. S jedne strane sama 'reakcija na podražaj' nije ništa neobično, odavno poznato stvojestvo mehaničkog kauzalnog svemira (formulirano već u zakonu akcije i reakcije odnosno sile i protusile). S druge strane, pokušaj dokazivanja da je 'život' sveprisutno svojstvo Svemiraⁱⁱⁱ, i da dakle ne postoji nešto takvo kao 'neživa materija', na način da se 'život nežive materije' dokazuje kontrastom, kroz prikaz 'činjenice' da i ta 'neživa materija' može 'umrijeti', barem na kratko vrijeme (u slučaju metala, nakon određenih 'agresivnih' tretmana, kada prestaje davati 'signale' i 'reakcije') je samoporažavajući. Naime, pretpostavku da je život 'sveprisutan', i da dakle ništa nije 'neživo', 'činjenica' da bilo što može stvarno umrijeti (a pogotovo materija) upravo ruši, a ne podržava jer bi činjenica da je nešto 'mrtvo' značila da u tome nema tog 'sveprisutnog života' (ako nešto takvo uopće postoji), što je u suprotnosti s početnom pretpostavkom da je 'život u svemu'^{iv}.

No, smisao kopiranja ovog pasusa i osvrta na isti nije bio (samo) pokazati da su neprovedivi i nedosljedni i vegarijanizam i panštovećizam iz kojeg je isti izašao nego iskoristiti naglašeni dio Huxleyevog odlomka kojim on zapravo želi naglasiti moć zagriženih predrasuda, esencijalnih navika^v i, ja bih dodao, shizofreničnih uvjerenja, pogotovo ako su iracionalna te posljedični problem njihova iskorjenjivanja ili 'preobraćanja', a što je jedna od poanti ove cijele točke. Naime postavlja se pitanje kako jedna ovako nesuvisla ideja (barem u ovoj, do sad, prikazanoj formi) može dobiti tako vatrenu i emocionalnu podršku. Odgovor jednostavno slijedi iz svega dosad rečenog: prvi put kada 'osjetljiva duša', s nedovoljno jakim 'unutarnjim glasom racionalnog propitkivanja i samokontrole', napravi nelogičan korak antropomorfološke projekcije svog subjektivnog emocionalnog iskustva na drugo, neljudsko, živo biće ista upada u spiralnu zamku tog neopravdanog koraka – (su)osjeća, u svojoj

ⁱ sekularizirana verzija panteizma

ⁱⁱ a i dublja rasprava o tome i pan-štoveć filozofiji ipak ne spada u okvir ovog već masno predebelog teksta :)

ⁱⁱⁱ sekularizirana verzija ideje o 'životnoj energiji' (prana, ki, či, life-energy, što već) 'koja sve prožima'

^{iv} a da ne spominjemo, uz razumnu pretpostavku da Bose kao metale nije koristio sirovu rudu, da ti isti metali upravo 'dolaze u život' kroz 'nevjerojatnu patnju', kroz procese taljenja, prešanja, valjanja, vlačanja, glodanja

^v što malo detaljnije obrađuje na stranici 156

imaginaciji, bol i patnju tog (antropomorfiranog) drugog bića što povećava intuitivno opravdanje istog tog racionalno neopravdanog koraka pa se to suosjećanje i osjećaj 'kozmičke nepravde' još više pojačavajuⁱ i tako spiralno/eksponencijalno dalje, dok ta ista 'osjetljiva duša' ne postane potpuno zapletena u taj vegetarijanski moral i izgubi čist pogled na stvarnostⁱⁱ, kada taj vegetarijanski 'moral' postane sam sebi svrha i praktični životni cilj, kada već počne sanjati krikove i zapomaganja nevinih životinja i krvave zube i sebične želudce zlih ljudi. Takvoj je osobi gotovo nemoguće objasniti da nema osnove za njeno, toliko snažno, uvjerenje da krava osjeća bol na isti način kao i ona. Drugi pak više, ili jednako, postanu opsjednuti 'zdravstvenom' stranom vegetarijanstva pa 'obole' od ortoreksije, prehrana im se nesvjesno pretvori u životnu opsesiju, kao da žive da bi jeli ('ispravno'), umjesto da jedu da bi živjeli. Nije ni čudo da mnogi vegane nazivaju sektom.

Pokazano je dakle da ideja da životinje posjeduju svijest nema dovoljno racionalne osnove i da je jednostavno praktično neprovediva odnosno nekonzistentna iz dva razloga. Prvo zato što priznanje statusa moralnog objekta nema smisla bez stvarnog statusa moralnog subjekta (prava bez odgovornosti) i drugo zato što ideja o dodjeljivanju intrinzične vrijednosti bićima čisto na osnovu sposobnosti osjećanja boli (neovisno o tome što je sama u sebi 'pakleno apsurdna') jednostavno ne daje praktičnu mjeru ili granicu po kojoj bi se moglo odrediti koja su bića, 'na osnovu boli', svjesna, a koja ne, pa zahtijeva da ih sva prema tome tretiramo kao da imaju intrinzičnu vrijednost. Kako su i najprimitivniji organizmi nama istovremeno i nevidljivi (općenito nezamjetljiviⁱⁱⁱ) i nezamislivo kompleksni, klasifikacija ili diskriminacija na osnovu te iste kompleksnosti nema smisla ne samo radi gotovo kontinuirane gradacije kompleksnosti (kao i 'reakcije na bol') među životom na zemlji i radi toga što računsko-procesna kompleksnost nema intrinzičnu vrijednost^{iv}, ma koliko se nama činila zadivljujuće fascinantna i kompleksna, nego i radi samog veganskog argumenta. Naime, jedino 'mjesto' u lancu ili 'drvu života' gdje stvarno postoji jasan jaz nalazimo na vrhu, između čovjeka i ostatka živog svijeta, ali, zanimljivo, baš to vegani ne priznaju 'jer to je samo razlika u inteligenciji'. Pa dobro gospodo, ako je to (stajska balega i egipatske piramide) 'samo razlika u inteligenciji' onda nas logika i dosljednost k'o podmazane vodi niz tobogan sve do 'najneznatnijih' mikroorganizama^v. Time stvar postaje uzaludna za štovatelje ahimse, kako bi to Huxley rekao, jer u tom slučaju više ni 'izvorna' frutarijanska prehrana iz Geneze (gdje uzimaš samo ono što ti se daje) nije dovoljno 'čista' ili moralna budući da mi već samim svojim postojanjem (kroz procese disanja, metabolizma, probave i imunološkog sustava) kontinuirano vršimo nepojmljiv genocid nad milijunima 'živih bića' (a i oni ponekad nad nama), bilo unesenih izvana bilo od nas samih interno 'proizvedenih' za 'naše tjelesne potrebe'. Stoga nije potrebno čekati dugu smrt od posljedica dijareje, koju bi kod mene primjerice sigurno izazvala frutarijanska dijeta, nego učinite 'Majci Prirodi' uslugu i prekinite svoju genocidnu egzistenciju odmah i sad, samo pazite da nađete metodu kojom nećete ozlijediti druga nevinna živa bića. Kad takvu ne nađete, pokušajte onda jednostavno naći

ⁱ npr. kao kad vidi slatku mačkicu, na tv reklami za mesnu hranu za tu istu nevinu mačkicu, pa kaže 'ma vidi je, kome bi išta našao to slatko malo stvorenje moglo učiniti', nesvjesna da upravo iz činjenice što nije sposobna ni za zlo ni za dobro i proizlazi opravdani razlog za diskriminaciju, a kao drugo naravno da može učiniti 'nažao', ne mislite valjda da će se cijelog života hraniti 'majčnim mlijekom'. Bilo tko tko je vidio kućnu mačku kako do 'ruba smrti i ne dalje' bespotrebno mrcvari primjerice miša tako da je se ni koji zapovjednik konclogora ne bi posramio (jer joj se valjda 'u glavi' desio kratki spoj pri spoju 'neprirodnog' kućnog života i urođenih nagona) zna o čemu pričam. 'Mislim ono halo', da iskoristim brutalniju parabolu, na isti bi način mogli reći da kako je divan ovaj telefonski stup jer nikad nikome nije ništa našao učinio...za razliku od onog smrdljivog pijanca koju upravo po njemu vrši nuždu.

ⁱⁱ u kojoj postoji nešto što se zove hranidbeni lanac i u kojem ljudi jedu i životinje i biljke (a ponegdje još nažalost i ljude), gdje životinje jedu i ljude i životinje i biljke i gdje i biljke jedu i biljke i životinje i 'minerale'

ⁱⁱⁱ osim pak, ironično, kad nas dođu glave

^{iv} ima kada kupujete kompjuter, ali ne i kada vrednujete život. ta sva su konačna bića u usporedbi sa 'savršenstvom' jednako beskonačno spora i 'glupa'. u protivnom budite spremni i konzistentno tvrditi da IBMov Big Blue ima veću 'urođenu' vrijednost od Kasparova.

^v „will someone please think of the amoebas!?”

Glavni Prekidač, isključite ovaj monstruozi Kozmos i skratite nam svima muke....WOW najkraći put do Nirvane...Oh yes !ⁱ

Svatko tko nije egoistični samosebevideći slijepac i/ili emocionalni invalid će jednom već pri otvaranju konzerve s mesom pomisliti da nešto uistinu nije u redu s ovim svijetom kad živa bića završavaju ovako, brutalno samljevena i sprešana u metalnu kutijicu. No isto to iziskuje i ona mala bočica osušenog i samljevenog začina koji je također nekoć možda bio prekrasan živi cvijet dok se njišući, mirišući i 'pjevujući' sunčao na kakvoj planinskoj livadi.

U tom je smislu zanimljivo spomenuti tzv. 'sirove vegane' koji dakle jedu samo neprocesiranu (biljnu) hranu koju još zovu 'living food'ⁱⁱ. Zamislite izopačene umove, ja bar ne jedem živu hranu.

Ranije je ustvrđeno da je preduvjet moralne imperativnosti univerzalna provedivost, odnosno primjenjivost, kad je pokazano da to nije ispunjivo ni u prostornoj ni u vremenskoj ni u fiziološkoj ni u kulturološkoj, a sada ni u logičko dosljednoj dimenziji. Na to će se borci ustati i reći, ali to ne znači da bar ne možemo probati, da se bar ne možemo truditi, no to onda više nije moralni imperativ nego preporuka, 'nadgradnja' minimuma morala, jer tko i kako određuje koliko je 'dovoljno truda'? Inzistiranje na moralnoj imperativnosti principijelno neprovedive ideje je inzistiranje na paradoksu, što se jednostavno dokazuje reductio ad absurdum metodom. Ako pretpostavimo da je određen moralni imperativ samo parcijalno ostvariv tada dakle postoji dio Univerzuma gdje dotični imperativ nije ostvariv. To dalje znači da nas takav Univerzum 'onemogućava' da činimo dobro ('moralno ispravno') odnosno prisiljava da činimo zlo ('moralno neispravno') što opet znači da je Univerzum 'zao'. Čime je tvrdnja dovedena do apsurdna jer, trivijalno logički, 'zao Univerzum' te ne može 'prisiljavati' na ('dobri') moralni imperativⁱⁱⁱ. Uostalom kakva je to egzistencija (opet 'pakleno apsurdna') gdje si principijelno predodređen da se cijelog života osjećaš kao moralno smeće što god da radio, koliko god da se trudio i kakav god bio, kad ti sama tvoja (e/E)gzistencija nameće imperativ i u isto vrijeme te sprječava da ga izvršiš?

No, dobro, pogledajmo može li se ipak u jednoj od, ovdje relevantnih, filozofija naći nekakav modus zaobilaska iznad zaključenog, i 'moralnog života u zlom Univerzumu':

- a. Sekularizam odnosno ateizam zapravo je monizam u smislu da niječe postojanje bilo koje druge stvarnosti osim materijalne. U skladu s tim niječe i postojanje morala kao takvog odnosno apsolutnog morala kao 'Više Istine' jer bi to povlačilo stvarno postojanje morala kao entiteta koji je esencijalno nematerijalan pa time i postojanje 'mentalne' ili 'duhovne' stvarnosti odvojene od one materijalne. Time je i 'Univerzum' kao takav čisto amoralan^{iv}, dakle ni dobar ni zao. Na postojanje morala gleda se kao na posljedicu 'evolucijski opravdane empatije'. Taj su pak primitivni 'empatijski moral' ljudi onda nadogradili i sistematizirali^v da bi dobili pravila i zakone koji omogućuju socijalni suživot i opstanak vrste. Kasnije su iz toga izrasla 'ljudska prava' kao ideal.^{vi} Tu su dakle prava i moral

ⁱ ...pause...NOT !

ⁱⁱ <http://www.living-foods.com>

ⁱⁱⁱ zapravo to je (kako to uvijek i biva po logičkom pravilu da iz laži slijedi samo laž) izvor spirale kontradikcija – 'zao' te dakle Univerzum može 'prisiliti' samo na 'zao' moralni imperativ koji ti onda pak ne moraš 'slušati' jer je 'zao', ali pojam 'Zlog Univerzuma' nema nikakvog smisla, ako se na Univerzum gleda kao 'Ukupnu Egzistenciju' ili 'Apsolut' jer kako ti onda možeš biti 'iznad' tog Univerzuma i znati da je isti 'zao'. Kako te 'Univerzum', kao neosobni entitet može 'prisiliti' na bilo što, to bi značilo da ima volju i da je osoba, kako 'Univerzum' može biti 'ukupan' i 'neosoban', ako u njemu egzistira osobnost i slobodna volja kao takva....i tako dalje s nebulozama...

^{iv} primjetite razliku između amoralan i nemoralan u ovom kontekstu

^v primjenili nekakav transcendentni moral?

^{vi} problem je što taj ideal, suprotno početnoj pretpostavci, poprilično slični na platonistički odnosno idealistički entitet koji je apliciran na 'Stvarnost', a ideja da bi čovjek tako, već svojom mišlju, stvorio nešto novo/proširio stvarnost je (materijalistički) apsurdna jer bi to značilo da je čovjek sposoban za ex nihilo kreaciju što je logički nemoguće osim

nešto što su ljudi izmislili i što kao takvo postoji među njima, ali opet kao univerzalni ideal. Ono što 'borci za prava životinja' pokušavaju pokazati je da dosljednost zahtijeva da se (neka) osnovna prava prošire i na životinje. Uskoro ćemo vidjeti postoji li još ikakva osnova za takvo proširenje (i uključivanje životinja u UN-ove povelje zajedno s ljudima). Za sada je pokazano samo da je sekularno društvo, iako bez apsolutnog morala, ipak tako koncipirano, da se pravo ili društveni moral, ne primjenjuje selektivno, jer time gubi svaki smisao. Unatoč tome što, dakle, u sekularnom pogledu univerzalna moralnost ne postoji ipak je, u većini slučajeva, ideja humanizmaⁱ intuitivno prihvaćena kao univerzalna pa bi proširenje tih istih ideja ili dijela njih na životinje zahtijevalo univerzalnu primjenjivost istih.

- b. Panteizam, iz kojeg izlazi vegetarijanizam, je pak suprotna vrsta monizma prema kojem postoji samo mentalna stvarnost, a materijalna je samo njen produkt, odnosno 'iluzija'. Sve je jedan 'duh'/'Apsolut'/'Univerzum' koji je neosoban i nije ni dobar ni zao nego 'iznad' tih kategorija. Istina s veliko I ne postoji, istina i moral su subjektivni kao i stvarnost kao takva. U logičnost navedenog sada ne bih ulazio dovoljno je ovdje ukazati na očitu kontradikciju između nepostojanja objektivne istine odnosno univerzalnog morala i inzistiranja na univerzalnom zakonu ahimse i nemoralnosti jedenja mesa. Iako ovdje dakle, po principu 'osobne dharme', postoji mogućnost ograničene ili privatne moralnosti jer ona objektivna ili viša niti ne postoji ta ista mogućnost ovaj filozofski pogled, ironično, čini potpuno nebitnim za ovu raspravu o opravdanosti veganstva kao moralnog imperativa.

Zanimljivo je spomenuti i da je ideja 'nepotrebne patnje' zapravo u proturječju s hinduizmom jer je prema hinduizmu život kao takav patnja (što se ne rješava umanjujući patnju i boreći se protiv nje nego ignorirajući je i odvajajući se od ovog svijeta, 'nestajući'). Također, koji je smisao veganstva, ako, kao što je već rečeno, u dokazivanju 'duhovnosti svega živoga', dokazuju da i biljke imaju život (iznad običnog 'vegetiranja')?

- c. Monoteizam je dualistički pogled na stvarnost koja prema tome ima i materijalnu i duhovnu dimenziju (a možebitno i neke druge). Ne postoji pojam 'Univerzuma' kao 'ukupnosti', Svemir je samo dio kreacije, neosobni, materijalni dio stvarnosti, koji je podložan zakonima materije i samim time amoralan. Ako ima nešto njemu intrinzično, što je loše/krivo/zlo, to može biti samo posljedica utjecaja nečeg izvan njega. Kako ideja da je Bog zao ili nesavršen (jer je stvorio nesavršen svemir) predstavlja logički apsurdⁱⁱ jedino objašnjenje za nesavršenost na koju ukazuje jedenje mesa je utjecaj stvorenja izvan Svemira koje pak ima određenu vlast nad istim. U monoteizmima se stoga iščekuje 'Deus ex machina' otkupljenje ili 'spas svega stvorenja' u kojemu čovjek ima dužnost sudjelovatiⁱⁱⁱ kroz ono što se naziva 'povijest spasenja'. No kako čovjek nema moć umom utjecati na fizičku stvarnost to se imperativ njegova djelovanja prvenstveno odnosi na 'mentalnu'/'umnu'/'duhovnu' sferu postojanja, dakle na interakciju s drugim moralnim agentima

'hipotetskom biću koje još nazivamo Bog'...

ⁱ za čije se 'komponente' još traže evolucijska objašnjenja

ⁱⁱ što je usko povezano s pojmom teodiceje, najvećim problemom monoteističke teologije

ⁱⁱⁱ ukoliko želi imati udjela u 'konačnom svijetu' ('gdje će janje s lavom spavati i sisanče u leglo gujinje ruku stavljati'), naravno ne u smislu da će to djelima zaslužiti, nego istima pokazati da se odriče mogućnosti i slobode egoizma kojime bi ponovo narušio poredak ljubavi...no rasprava o odnosu 'milosti' i 'djela' u 'spasenju' ipak spada izvan okvira ovog teksta :)

odnosno bićima sa slobodnom voljom (koja su dakle 'Bogu slična' tj. imaju osobnost) jer se samo njihova egzistencija proteže izvan materijalne sfere pa time imaju i vrijednost višu od materijalne, koja se ne može 'rukotvoriti'. Sam (moralni) imperativ ili 'sav zakon' svodi se na istovremeno fundamentalno jednostavan i kompletan, te, barem principijelno, potpuno provediv (jer ne zahtijeva ništa drugo osim snage volje) pa time i savršen, zakon ljubaviⁱ. Isti se, kako je već rečeno, na materijalni svijet, za nas, ograničene moralne agente, proširuje samo u supererogativnom smisluⁱⁱ, kao nadgradnja minimuma.ⁱⁱⁱ

Iako dakle ideja 'neizvršivog imperativa' nema smisla, pogledajmo još^{iv} može li se kakav modus ili opravdanje naći u modernoj sekularnoj filozofiji morala i utilitarističkom^v pristupu iz kojeg trenutno izlaze veganske ideje.

"European Utilitarianism was originally proposed by [Jeremy Bentham](#). From the principle of utility, Bentham found pain and pleasure to be the only absolutes in the world: "nature has put man under the governance of two sovereign masters: pleasure and pain.""

Princip koji se često sreće u veganskoj filozofiji. Kad vam ne uspije dignuti životinje na razinu čovjeka, jednostavno spustite čovjeka na razinu životinje ('prirodnog automata kojim upravljaju užitak i patnja').

"From this he derived the rule of utility: that the good is whatever brings the greatest happiness to the greatest number of people. Later, after realizing that the formulation recognized two different and potentially conflicting principles, he dropped the second part and talked simply about "the greatest happiness principle.""

Transcendentnom moralu ipak nije lako pobjeći, pogotovo ne na ovako primitivan način - a što ako veći dio ljudi 'odluči' naći sreću u besposličarenju, nekrofiliji, narkomaniji, silovanju...?

"Bentham argued that the ability to suffer, not the ability to reason, must be the benchmark of how we treat other beings.""^{vi}

Ali, kao što je pokazano, 'the ability to reason is prerequisite to the ability to suffer'.

Iz utilitarističke škole je došao i 'otac modernog pokreta za prava životinja', Peter Singer^{vii}. On zastupa školu preferencijskog utilitarizma^{viii} (gdje se, dakle, teži maksimalizaciji zadovoljenja svih individualnih preferencija^{ix}) u podlozi kojeg stoji "Princip jednakog obzira" (Principle of equal consideration, od sada 'Princip') i ideja 'speciizma'/'vrstizma'(!?:)^x.

ⁱ koji Pavao jedinstveno opisuje u poslanici Korinćanima (s obzirom da je ta riječ danas, naravno, izredefinirana i izrelativizirana do maksimuma)

ⁱⁱ "*Catholicism holds that the [counsels of perfection](#) are supererogatory acts, which specific Christians may engage in above their moral duties. Similarly, it teaches that to determine how to act, one must engage in reasonable efforts to be sure of what the right actions is; after the reasonable action, the person is in a state of [invincible ignorance](#) and guiltless of wrongdoing, but to undertake more than reasonable actions to overcome ignorance is supererogatory, and praiseworthy.*" <http://en.wikipedia.org/wiki/Supererogatory>

ⁱⁱⁱ za 'slatkog zeku u pandžama orla' možemo reći 'ah, such is the world', ali za zlo čovjeka nad čovjekom ne možemo, kako to genijalno kaže rečenica iz filma Misija "no, we made it such, you and i"

^{iv} čitaj, pustimo zmiji da pokaže jezik do kraja

^v <http://en.wikipedia.org/wiki/Utilitarianism>

^{vi} http://en.wikipedia.org/wiki/Animal_rights

^{vii} http://en.wikipedia.org/wiki/Peter_Singer

^{viii} http://en.wikipedia.org/wiki/Preference_utilitarianism

^{ix} pažljivijem čitatelju neće promaknuti u tome vidjeti ništa drugo doli opet postmodernistički uvoz ideje subjektivne ili vlastite 'istine', naravno sekularnog 'filozofsko znanstvenog' naziva

^x <http://en.wikipedia.org/wiki/Speciesism>

Krenimo redom, kao ‘moralni ateist’ on svoje poglede i vrednovanje bića bazira na neodarvinističkom modelu evolucijeⁱ. Ljudi se od ostalih životinja razlikuju samo po razini inteligencije, a različito vrednovanje bića samo na osnovi pripadnosti drugoj vrsti smatra neopravdanom diskriminacijom, ‘specizmom’.

“He holds the interests of all beings capable of suffering to be worthy of equal consideration, and that giving lesser consideration to beings based on their having wings or fur is no more justified than discrimination based on skin color.”

U Principu opet vidimo utjelovljenje ‘paklenog apsurda’ prema kojem intrinzičnu vrijednost određene egzistencije i bića određuje sposobnost istog za patnju.

“The fundamental interest that entitles a being to equal consideration is the capacity for "suffering and/or enjoyment or happiness"; mice as well as human beings have this interest, but stones and trees do not.”

“His principle of equality encompasses all beings with interests, and it requires equal consideration of those interests, whatever the species.”

A koji je standard za određivanje tih interesa? Moraju li se oni jasno izjasniti, stvar ostaje samo na ljudima; ako je pak dovoljno da se ‘mogu iščitati iz ponašanja’ stvar pada na paradoksu neprovedivog imperativa. Meni je iskreno žao što jedan profesor na Princetonu, ako već nije čitao Huxleya, nije bio u stanju napraviti jednostavan eksperiment i probušiti list žive salate i onda promatrati kako zarasta ta ranjena salata, tj. kako pokazuje svoj interes da ostane živa.

“...he argues that while animals show lower intelligence than the average human, many severely retarded humans show equally diminished mental capacity, and intelligence therefore does not provide a basis for providing nonhuman animals any less consideration than such retarded humans.”

Istina je da humanizam i ljudska prava u sklopu naturalističke etike i neodarvinizma tvore paradoks – ako s jedne strane stoji činjenica da je u ljudskoj civilizaciji jedna od temeljnih ideja ta da su svi ljudi jednako vrijedni, neovisno o njihovoj inteligenciji ili fizičkim karakteristikama i ako smo mi, s druge strane, stvarno samo fizička bića, kolekcija gena i slučajno generirane ‘informacije’ (oprostite na oksimoronu), od ostalih bića različiti samo po razini inteligencije onda moramo, iz dosljednosti prema temeljnoj ideji, veganizam staviti u zakon jer je jedenje mesa onda kanibalizam te zatim zabraniti i disanje i vršenje nužde jer je to pak genocid nad milijardama ameba i bakterija koje su eto od nas samo puno manje inteligentne.

Taj paradoks ovdje iskače zato jer je evolucija iskorištena za nešto što je njoj samoj protivno. Pozivaju se na evoluciju za dokazivanje navodne ‘vrijednosne’ ekvivalencije nedonošča ili retardiranog čovjeka i čimpanze, a opet ignoriraju činjenicu evolucije, jedan od njenih osnovnih mehanizama – kompetitivnost tj. da su vrste ‘vrstocentrične’ i bore se za vlastiti probitak, a ne tuđi. Reći da mi ne trebamo imati preferencije prema ljudima odnosno vlastitoj vrsti u odnosu na ostale vrste je esencijalno protuevolucijskaⁱⁱ. Reći da smo mi ‘nadišli evoluciju’ je a) u kontradikciji s korištenjem evolucije za argumentiranje ‘morala kojim smo nadišli tu istu evoluciju’ i b) u kontradikciji s naturalističkom etikom (u smislu ‘nadilaženja’). Kako se iz evolucije izvlače univerzalna moralna načelaⁱⁱⁱ? Zašto bi se, evolucijski gledano, ljudi trebali brinuti za živu i neživu okolinu išta više nego samo radi vlastitog opstanka? Očita je kontradikcija s jedne strane pitati koji je to razlog koji ljude dovoljno razlikuje od životinja pa da se na životinje ne primjeni Princip, a s druge strane životinje braniti od odgovornosti jer da samo ljudi imaju razum...pa eto ti odgovora na prvo pitanje.

ⁱ besciljno i nasumično istraživanje prostora vjerojatnosti

ⁱⁱ i pretvara Princip u Princip ne jednakog nego zapravo preferencijalnog (prema životinjama) obzira, što on zapravo i jest

ⁱⁱⁱ poznati is-ought problem http://en.wikipedia.org/wiki/Is-Ought_Problem

Time se čitava ta utilitaristička principijelna naturalistička etika pretvara u jednu lijepu svinjariju, oprostite majmunariju, oprostite paradoks....kako god, glavno da opet završavamo s degradacijom čovjeka:

„But he is clear enough that humans of comparable sentience should also be candidates for any animal experimentation that passes the benefit test. So a monkey and a human infant would be equally available for the experiment, from a moral point of view, other things being equal. If performing the experiment on the infant isn't justifiable, then Singer believes that the experiment shouldn't happen at all — instead, the researchers should pursue their goals using computer simulations or other methods.”

No, na njegovu veliku žalost, beba i čimpanza ipak nisu ekvivalentne. Razina inteligencije koju prikazuje čimpanza je kapacitet koju ista ima s potpuno razvijenim mozgom dakle i određenim kapacitetom za pamćenje isto tako, u određenoj mjeri, napunjenim relevantnim znanjem. Nedonošče s druge strane još nema potpuno razvijen mozak niti pamćenje pa mu stoga ni kapacitet za inteligentni sudⁱ ne funkcionira kako treba, jer i inteligencija, unatoč definiciji, ne može funkcionirati uz čistu ‘tabulu rasu’. No, odsustvo pamćenja ne povlači i odsustvo svijesti, kako primjerice pokazuju primjeri ljudi koji su doživjeli potres mozga, jer se nakon oporavka od ozljede ne sjećaju što se događalo od ozljede (ili kratko prije nje) pa sve do oporavka iako su i u tom vremenu (osim možda kod težih slučajeva, odmah nakon ozljede dok su bili u nesvijesti) bili potpuno svjesni i mogli racionalno funkcioniratiⁱⁱ. Dok sam oporavak od potresa mozga, kao postepen proces, zapravo podsjeća na naš ‘dolazak k sebi’ ili ‘dolazak u svijest’ pri najranijem odrastanju od novorođenča do koliko toliko razvijenog djeteta/čovjeka, samo znatno ubrzan dakako. Ono što možemo reći o našem ‘iskustvu novorođenča’ je da kako se pokušavamo sjetiti sve daljih odnosno ranijih trenutaka našeg života sjećanja postaju sve rjeđa dok jednostavno ne nestanu, no njihov nestanak, kako pokazuje iskustvo potresa mozga, ne znači da i mi kao takvi nismo postojali i bili svjesni svog postojanja nego jednostavno da nam pamćenje nije bilo dovoljno jako razvijeno da bi ti trenuci svijesti ostali zabilježeni.

Svijest nije kao inteligencija i spoznaja da se ‘razvija’. Svijest ili imaš ili nemaš. Odraslom čovjeku od npr. 40 godina se on sam sebi kad je imao npr. 15 godina čini ‘smiješan’, ‘blesav’, kao ‘manje razvijeno biće’, ali ne zato što je bio manje svjestan (to je zapravo fraza koju mi krivo koristimo) nego mu je spoznaja, a moguće i inteligencija, bila niža pa time praktično, kroz ograničenu spoznaju, i svijest jer svjesni možemo biti samo onoga što smo spoznali. A kako je spoznaja boli urođena tj. ugrađena u svaki živi organizam tako je i nedonošče svjesno barem boli. Time se novorođenče i čimpanza ipak dakle vrlo bitno razlikuju, isto kao i odrastao čovjek i majmun – po svijesti. Jer dosadašnja rasprava pokazuje da nemamo dovoljno razloga niti dokaza da bi mogli pretpostaviti da novorođenče nema svijest, niti bi tu pretpostavku mogli dosljedno provesti isto kao što nemamo dovoljno razloga da bi mogli pretpostaviti da čimpanza ima svijest, niti bi tu pretpostavku mogli dosljedno provesti.

No, sve je ovo samo uvod za logičke posljedice (‘izvedenice’) njegovih utilitarističkih principa kao što su opravdani abortus, infanticid, bestijalnost/zoofilija i eutanazija. Npr.:

“...the capacity for pain develops after "18 weeks of gestation", abortion terminates an existence that has no intrinsic value (as opposed to the value it might have in virtue of being valued by the parents or others).”

Već je šestošezdestišest puta pokazano da ‘kapacitet za bol’ ne ovisi o živčanom sustavu (u smislu da se tek s njim odjednom pojavljuje) i da ‘pojava živčanog sustava’ nije ‘trenutna pojava’, pogotovo ne kod fetusa nego se postepeno razvija (ne misli zar taj vrli profesor da u 18 tjedana manje jedna sekunda nema ni ž od živca u našem malom ‘bezvrijednom mogućem polučovjeku’, ako pak da, kako se onda ‘na sekundu’ određuje

ⁱ razlikovati od moralnog, svjesnog suda

ⁱⁱ znam iz osobnog iskustva :)

trenutak začeca i kako on to misli kad se nijedan fetus ne razvija jednako brzo...khn khm elem elem). Na taj argument Singer oštromno odgovara:

“Against those who stress the continuity of our existence from conception to adulthood, he poses the example of an embryo in a dish on a laboratory bench, which he calls Mary. Now if it divides into two identical embryos, there is no way to answer the question whether Mary dies, or continues to exist, or is replaced by Jane and Susan. These are absurd questions, he thinks, and their absurdity casts doubt on the view that the embryo is a human being in the morally significant sense.”

ne videći da si time puca u usta. Naime kad su životinje u pitanju, i najmanja sumnja da one možda ipak nešto ‘osjećaju’ je njemu dovoljna da im se dodjele prava i da ih se ne ubija, no s druge strane kad je u pitanju čovjek, to što ne znamo što se događa s prirodom ljudskog bića u slučaju diobe embrija ga neće barem jednako motivirati da kaže da i taj organizam/biće/život treba zaštititi jer je moguće da eto ipak na neki način možda stvarno predstavlja ljudsko biće, ili u ovom slučaju čak dva, nego jednostavno u smeće s njim ta to je samo bezvrijedni ‘potencijalni čovjek’. Opet, toliko o “equal consideration”.

A što drugo očekivati od autora knjiga poput *“Rethinking Life and Death: The Collapse of Our Traditional Ethics”* i *“Unsanctifying Human Life”*. Što nas zapravo konačno dovodi do toga gdje smo došli toliko dugim ignoriranjem ovih idejaⁱ. Ovakve ljude treba zaustaviti ili ćemo se 50 godina smatrati da oni koji ne mogu opstati na veganskoj prehrani ne zaslužuju da žive, jer su manje vrijedni od životinja koje moraju jesti. Pa je tako zmija još jednom pokazala svoj diabolički jezik. Prvotna ideja navodnog nenasilja i neubijanja i uzdizanja životinja na razinu čovjeka je zapravo dovela do srozavanja čovjeka na razinu životinje i ubijanja čovjeka. Evo još malo citata:

“Marc Maurer, President of the [National Federation of the Blind](#), the leading organization for blind people in the United States, harshly criticized Singer's appointment to the Princeton Faculty in a banquet speech at the organization's national convention in July 2001, claiming that Singer's support for euthenizing disabled babies could lead to disabled older children and adults being valued less as well.”

“Nazi-hunter [Simon Wiesenthal](#) wrote to organizers of a Swedish book fair to which Singer was invited that "A professor of morals ... who justifies the right to kill handicapped newborns ... is in my opinion unacceptable for representation at your level.”

“Some commentators expressed their disapproval at the publication of Singer's review essay in which he discusses [bestiality](#) as a logical conclusion to some of the arguments he has made with respect to the relationship of humans to animals.”

“He favors a 'journey' model of life, which measures the wrongness of taking a life by the degree to which doing so frustrates a life journey's goals. So taking a life is less wrong at the beginning, when no goals have been set, and at the end, when the goals have either been met or are unlikely to be accomplished. The journey model is tolerant of some frustrated desire, explains why persons who have embarked on their journeys are not replaceable, and accounts for why it is wrong to bring a miserable life into existenceⁱⁱ.”

‘Eminentni profesor etike’ O Vrli novi svijete ... :-((

Zanimljivo je da ni on sam u ključnom trenutku nije bio dosljedan svojoj dijaboličkoj etici, hvala Bogu:

“Singer experienced the complexities of some of these questions in his own life. Singer's mother had [Alzheimer's disease](#), which rendered her, in Singer's system, a ["nonperson"](#). He did not euthanise her, saying, "I think this has made me see how the

ⁱ što isto tako zorno pokazuje koliko je zapravo neispravna i lažna 'napredna postmodernistička' ideja 'tolerancije' svega 'dok je po strani', jer se ignoriranjem dolazi do tolerancije, a preko tolerancije do prihvatanja.

ⁱⁱ did someone yell karma?

issues of someone with these kinds of problems are really very difficult".^[16] In an interview with Ronald Bailey published in December 2000 he explained that he is not the only person who is involved in making decisions about his mother (he has a sister). He did say that if he were solely responsible, his mother might not be alive today.^[17] (Singer's mother died shortly thereafter.) This incident has led to accusations of [hypocrisy](#). However, Singer has never argued that a non-person who is not suffering has to be euthanised — only that it could be morally acceptable to euthanise."

Na kraju bih još ukazao očitu rupu u njegovoj primjeni vlastitog utilitarizma. Naime u dodjeljivanju prava na osnovu sposobnosti osjećaja boli nije uzeo u obzir različite razine svijesti koju on gleda kroz inteligenciju. Ako se to dosljedno uzme u obzir onda ista bol agentima različite inteligencije/svijesti utilitaristički nije ista, jer je 'svjesniji' agent više svjestan te boli te posljedično više pati time se sam utilitarizam upravo pretvara u opravdanje, a ne prepreku recimo testiranja na životinjama. Dakle utilitaristički, ljudska je svijest jača pa je i naš užitak i patnja jača, time je osjećaj ugone i zdravlja jednog čovjeka vrijedan patnje 5 srdela. Ako uzmemo da i životinje imaju prava iako niža već prema 'položaju na ljestvici evolucije' tada je patnja puno životinja opravdana smanjenjem patnje manje ljudi jer ljudi 'više na evolucijskoj ljestvici' imaju jaču svijest i percepciju stvarnosti pa prema tome i jače pate ili uživaju za isti stimulo kao životinje. isto vrijedi i za testiranje na životinjama, ukupna patnja je smanjena ako 100 zečeva ima oštećen vid nego 100 tisuća ljudi oštećenja kose/kože/vida/što već (ili pak isto 100 ljudi ako bi se na njima vršilo istraživanje). Ili kako je glasio dobar argument iz rasprave sa sciforums.com:

"Have you any idea how many cows and pigs and ducks and fish and dogs and cats and snails and rats have died so that humanity could reach such heights that we could sit here talking about the Principle of Equal Consideration vs. the human species?"

"If we seek to solve the suffering of cows and chickens while ignoring the suffering of humans, are we not giving the animals preferential consideration? I find the fact of our humanity a very compelling reason to consider the human impacts of our actions before stopping to wring our hands over what the cows think."

Nadalje nije li vrijednije da se siromasi diljem svijeta imaju barem ičime za oprati makar to bio i (jeftin) sapun testiran na životinjama ili ćemo im pak reći neka idu u Lush kupovati organske sapune (dakle da umru od nehigijene)?

Jesu li tofu i sojino mlijeko, nakon testiranja na životinjama (koja se još uvijek provode) kojima se dokazuje njihova neškodljivost, i dalje veganski proizvodi? Ako da, zašto onda ne bih kupovao bilo koje proizvode testirane na životinjama kad će se oni i dalje i testirati i prodavati neovisno o meni (jer nisu testirane direktno zbog mene nego zbog nekih drugih ljudi)? Ako ne, što da onda jedemo?

Također, zalažući se za eutanaziju teškog ili besmislenog života zapravo daje ispriku za ubijanje životinja na farmama, jer je stun-gun u najvećem broju slučajeva daleko ljepši kraj od prirodne smrti.

A ako mu nekim slučajem prođe projekt dodjeljivanja osobnosti Velikim majmunima UN poveljom zanima me što će predložiti kao rješenje u ovakvim slučajevima: kada mladi gospodin Mravoljub Babunić navrš 16 i policajac ga uhvati kako baki krade bananu iz vrećice i to bez osobne iskaznice (bila gužva u Petrinjskoj pa mu se nije dalo još vadit'), hoće li tada odgovarati roditelji mladog gospodina ili će samo morati vratiti ukradenu bananu i za kaznu onu koju je jučer dobio za dobro izvedene cirkuske trikove?ⁱ

ⁱ mogu samo zamisliti koji je interni revolt ovo izazvalo u svakom dobrom i savjesnom *borcu* kad ni meni nije bilo svejedno šaliti se na račun 'jadnog/nevinog' babuna, ali utilitaristički je poslužilo svrsi, pokazalo je što borcima najviše snižava pH faktor u želudcu, diranje u životinjsku svetost

Apsurdnost jednake intrinzične vrijednosti jednostavno pokazuje primjer medvjeda koji se počne hraniti prekopavajući smeće oko manjih naseljenih mjesta. Time postaje izravna prijetnja ljudima koji tuda prolaze i, ako ne uspiju pokušaji da ga se otjera natrag dublje u šumu, najčešće ga se nažalost mora odstrijeliti. Ukoliko pak medvjed ima istu intrinzičnu vrijednost kao čovjek dolazi do inverzije, sada više ne smijemo odstrijeliti medvjeda radi ljudi, jer jednako tako možemo reći da su ljudi (i njihovo 'iracionalno odstrjeljivanje medvjeda') prijetnja medvjedu pa da zapravo moramo ljude odstrijeliti.

Ako je potrebno ljude genetski i/ili eugenički modificirati da bi postali biljojedi onda istu modifikaciju moramo napraviti i na životinjama jer ipak je jedenje životinja nemoralno radi 'jadnih životinja', a ne radi čovjeka pa prema tome nema razlike između toleriranja/ignoriranja drugog čovjeka kada jede životinje ili životinje kada jede druge životinje. Ovu ideju globalne animalne eugenike bih ostavio da visi kao 'intuitivni apsurd', ali ipak neću jer iz njezine direktne posljedice, kompletnog kolapsa zemaljskog ekosustava radi eliminacije mesojeda iz hranidbenih lanaca, izlazi jedan važan (protu)argument za 'ekološku tezu' – jedenje mesa je potrebno za prirodnu eko ravnotežu i funkcioniranje mehanizma hranidbenog lanca.

Sva ova priča o dosljednosti me pak dovodi do još jedne zanimljive teme, kojom završavam ovu točku, a to su kućni ljubimci. Svejadi su naime licemjeri jer jedu životinje, ali sigurno ne bi ubili ni pojeli vlastitog ljubimca no kakvi su licemjeri vegani kad imaju ljubimce mesoždere zbog kojih se moraju ubijati druge životinje koje onda pak vjerojatno jadni Kinez mora mljeti i pakirati za šaku riže?

Naravno da niste ni sumnjali da ima cijeli pokret pacijenata koji pse i mačke obraćaju na veganstvoⁱ koje bi trebalo opaliti porezom i iz tih novaca ih onda poslati na tečaj koherentnog razmišljanja, da probaju shvatiti što bi se dogodilo s ('Majkom') Zemljom kada bi se uklonili svi mesožderi.

ad 3)

Ova tvrdnja je zapravo direktna posljedica prethodne tvrdnje pa više ni ona ne drži vodu, a kada bi i držala sama po sebi, bila bi, naravno, neprovediva.

Ako je ubojstvo životinje samo po sebi nemoralno, onda su i životinje koje ubijaju životinje nemoralne. Da je ubojstvo životinje nemoralno samo za čovjeka je u kontradikciji s pretpostavkom da nema esencijalne razlike između čovjeka i životinje koja bi opravdala različit moralni tretman.

ad 4)

Iako i ona jako ovisi o tvrdnji 2, radi uporabe sintagme 'nepotrebne patnje', i ovu tvrdnju možemo pogledati zasebno.

Kada pričaju o farmskom uzgoju životinja borci uvijek pričaju o nekakvim monstruoznim institucijama kojima upravlja sam Frankenstein i na osnovu toga zaključuju da je farmski uzgoj kao takav loš. To što su životi i higijenski uvjeti na masovnim farmama ponekad krajnje zapanjujuće loši i okrutni pogotovo u zemljama bez strože zakonske regulative to ništa ne govori o farmskom uzgoju kao takvom, po analogiji sa zaključivanjem da je 'nezdavo meso nezdravo'.

Opet se vraćam na tradicionalna seoska gospodarstva. Tko god je gledao Animal planet i pokoji dokumentarac o životu krčkih životinja, poput bivola i bizona (koje možemo uzeti kao divlji ekvivalent krave), i vidio grčevita natjeravanja i natrčavanja u borbi za život s lavovima koja mogu potrajati cijelu vječnost, će odmah zaključiti da je kravi daleko mirniji

ⁱ <http://www.vegepets.info>

život u štali gdje ima krov nad glavom, hranu po zimi i zaštitu od napadača, a za razliku od smrti gušenjem u vlastitoj krvi s pulsom na 250, u pravilu biva usmrćena pištoljem za omamljivanje tako da jedva toga bude i 'svjesna' tako da su u tom idealnom slučaju zapravo riješena većina etičkih pitanja, osim ako će sad netko tvrditi nešto krajnje apsurdno tipa da krava ima 'volju za životom i prava na ostvarivanje svojih ciljeva'ⁱ i moramo je pustiti u potpunosti na miru.

Nadalje, većina domaćih životinja je prilagođena životu s ljudima i ne bi preživjele bez ljudi. Što bi se dogodilo sa svim tim životinjama da odjednom počnemo jesti njihovu hranu? Prema ovom izvoru [World Watch List for Domestic Animal Diversity](#) danas jednoj trećini vrsta farmskih životinja prijete izumiranje, i kojima ćete, ironično, pomoći ako ih počnete više jesti.

Problem industrijskih farmi i općenito svega masovnog i industrijskog leži u brojnosti pučanstva, zakonodavstvima, ekonomskim principima kapitalizma, pohlepi i ograničenim resursima, a ništa se od toga neće riješiti prelaskom na moralno veganstvo. Što naravno ne znači da se ti problemi ne trebaju rješavati, naprotiv, ali ovakvom gnjusnom PeTAinom propagandom gdje se općenito uvjeti u farmama pokušavaju dočarati prikazujući nekakve primitivne bolesnike koji se bezrazložno izivljavaju na životinjama http://www.petatv.com/tvpopup/video.asp?video=free_me&Player=wm&speed=_med će kod 'normalnih' ljudi izazvati revolt prvenstveno prema samoj PeTAi jer takve stvari samo pokazuju da je to stvarno postala udruga shizofreničnih mizantropa što tako 'fino' naglašava pjesma koja se vrti u pozadini gornjeg spota u kojoj se najnormalnije čuju riječi "***I hate the whole goddamn human race***". Dokle je došla 'tolerancija' i 'sloboda govora'...

Čak ni prelazak na čisto vegansku prehranu ne bi spriječio ubijanje životinja u samom ratarskom uzgajanju poljoprivrednih kultura, naprotiv povećao bi ih, kako pokazuju ovakve studije http://en.wikipedia.org/wiki/Ethics_of_eating_meat#Farming_plants_harms_animals.

Konačno, inzistiranje na nehumanosti uzgoja životinja je jedan od glavnih razloga zašto je (lakto-ovo-)vegetarijanstvo besmisleno, jer i dalje uzrokuje patnju životinja (prema vegetarijanskoj logici tj.).

ad 5)

Ovu je tvrdnju možda najbolje analizirati kroz knjigu "Vječna Treblinka" u kojoj se uspoređuju zločini holokausta s industrijskim uzgojem i klanjem životinja. Naravno ne da bi se stvarno izjednačavalo farme svinja i koncentracijske logoreⁱⁱ nego da bi se ukazalo kako loše postupanje prema životinjama dovodi do lošeg postupanja ljudima pa evo par komentara u i o knjizi:

"Tesko je za citati - ali je se naprosto mora procitati! - kako lose postupanje prema zivotinjama dovodi do dehumanizacije i istrebljenja ljudi kao da su samo zivotinje. Jako dobro napisana i puna postovanja i prema zidovstvu i holokaustu." - rabin Yonassan Gershom

"Međutim, koncentracijski logori bas jesu nastali na temelju usporedbe istrebljenja zivotinja s istrebljenjem ljudi. Tehnike koje su celni ljudi nacizma razvili za pokolj stoke (od kojih su mnogi bili farmeri pilica i druge stoke) izravno su primijenjene za dizajniranje i organiziranje nacistickih logora." - lektor hrvatskog izdanja

Cijela teorija je naravno nebulozna i vulgarno simplificira ljudske žrtve na razinu stoke. Nad stokom se nije vršio pokolj jer se stoka ne ubija iz mržnje i/ili radi istrebljenja, nego radi iskorištavanja za hranu. Ne znam stvarno koja bi korist bila od krave koja je opljačkana,

ⁱ to sigurno od onih što pričaju sa životinjama

ⁱⁱ moš mislit <http://en.wikipedia.org/wiki/PeTA#Campaigning>
http://en.wikipedia.org/wiki/Animal_rights_and_the_Holocaust

ponižena, izmučena i terorizirana radom, prijetnjama, batinama i psihološkim maltretiranjem, izglednija do ruba smrti, ugušena plinom i zatim spaljena ...

“Stovise, knjiga na zoran nacin pokazuje kako je masovno ubijanje zivotinja prije 2. svj. rata omogucilo razvoj tehnologije koja je kasnije pobila milijune ljudi.”

Još malo nebulozne logike, isto kao da zaključiš da let Enole Gay zorno pokazuje kako znanstvena otkrića omogućuju genocid nad civilima. Pa što, zabranit' ćemo znanost i sve što se može zlorabiti?

Zanimljiv je zapravo taj Bermudski trokut ove diskusije – Židovi, vegani i nacisti. S jedne strane Peter Singer je Židov čiji su roditelji pobjegli iz Beča, a kojeg s jedne strane, 'veliki Židov' Wiesenthal kritizira zbog diskriminacijske 'etike' dok s druge strane židovski rabin hvali knjigu koja uspoređuje koncentracijske logore i životinjske farme valjda zaboravljajući da je košer, židovski način/zakon spremanja hrane, vjerojatno i brutalniji od tih istih farmi. Vegani pak koriste negativno nacističko naslijeđe zločina nad Židovima za borbu protiv nasilja nad životinjama, dok je, ironično, Hitler bio vegetarijanacⁱ, a jedan od prvih zakona koji su nacisti uveli nakon dolaska na vlast je bio zakon o zaštiti životinjaⁱⁱ. Da ne govorimo da oba 'ideala' imaju korijene u istoj filozofijiⁱⁱⁱ.

Teza da jedenje mesa za posljedicu ima hladnokrvno ubijanje ljudi (i općenito da je prelaz na vegetarijanstvo prvi korak ka 'globalnoj transformaciji') jednostavno ruši s jedne strane Hitlerovo vegetarijanstvo, Gandhijev rasizam^{iv} (barem dok je bio u Africi) i primjerice činjenica s veganske stranice^v da su Manihejce u Kini zvali „vegetarijanci koji štuju demone“, a s druge strane majka Tereza kojoj je na prvom mjestu bio čovjek, i to onaj kojeg su drugi odbacili gore nego životinju^{vi}:

“Life as a Missionary of Charity was very difficult and required sacrifice. The missionaries worked six days a week, woke up at 4:30 in the morning and went to bed at 10:00 at night. In the beginning, they were only allowed to eat rice seasoned with salt because that is all that the poor people of Calcutta had to eat. However, it was later decided that the members could eat a little fruit and meat so they were able to remain healthy and better able to serve the poor.”^{vii}

Zašto se, evo, ova barem na oko ili intuitivno 'dobra'/'pozitivna'/'moralna', ako ne i hvale vrijedna ideja sasjekla u svakom njezinom i najmanjem dijelu?

Zato jer se naoko 'poštenim' ciljem pokušala sakriti laž na čemu je cijela stvar bazirana, a logika lijepo kaže da iz laži slijedi samo laž. Da primjena neprirodne i utopističke ideje na stvarni svijet (dakle na ono čemu nije namijenjena) u praksi rezultira u najboljem slučaju apsurdom, a u najgorem genocidom Slaveni su primjerice jako dobro naučili. Rezultat pokazuje da intuitivno estetski sud nije nikakva garancija stvarnog, racionalno ispravnog suda.

Najveći problem vegetarijanizma vidim u tome što je isti prečesto zapravo 'moralni servis', kojim ljudi opravdavaju 'odbacivanje' ljudske vrste i/ili (prividno) zadovoljavaju inače vlastitu moralnu ispraznost ili čak nemoral, bilo na filozofsko ideološkoj razini poput Singera bilo na prozaičnohipijevskoj promiskuitetnonarkomanskoj razini...Najljepše to možemo vidjeti u Indiji, u originalu, kada vidimo gurua/jogija/štoveć kako zaogrnut samo haljom ide putem i pred sobom metlicom čisti put da ne bi kakvu bubicu nagazio, ali prolazeći kraj prosjaka i/ili bogalja neće istog ni primjetiti, jer je taj eto to svojom karmom zavrijedio ili je

ⁱ http://en.wikipedia.org/wiki/Vegetarianism_of_Adolf_Hitler; <http://www.geocities.com/hitlerwasavegetarian>

ⁱⁱ <http://www.kaltio.fi/index.php?494>

ⁱⁱⁱ <http://www.geocities.com/indianfascism>; http://philologos.org/_eb-trs/naC.htm
<http://www.freemasonrywatch.org/thenewage.html>

^{iv} <http://www.thetruthseeker.co.uk/article.asp?ID=2419>

^v <http://www.animalliberation.hr/index.php?htm=vegetarijanstvo#1>

^{vi} kojeg etičar Singer naziva 'neosobom', opet, slučajne li ekvivalencije s hinduskim pojmom 'odbačenih'/'nedodirljivih' (sirotinje, bogalja, crnaca...)

^{vii} <http://www.learningtogive.org/papers/index.asp?bpid=114>

pak tek 'postao čovjekom'ⁱ...Dobar opis tog mentaliteta odnosno filozofije sam čuo na predavanju jednog čovjeka koji je bio zaglibio u NewAge vode pa se obratioⁱⁱ i priča kako je upoznao jednog siddhia i njegovu ženu koji su na pitanje zašto nemaju djece odgovorili "da im ne trebaju djeca jer da ionako njihov pas ima puno ljepšu dušu nego većina ljudi"ⁱⁱⁱ...

Na zapadu to vidimo kao jednu od postmodernističkih posljedica 'intuitivno ispraznog' modernizma. Nakon prvotnog modernog (ego)tripa, oslobođenja od 'tradicionalne', zastarjele i sputavajuće (čitaj kršćanske) etike i povika 'Bog je mrtav', kao i nakon svake droge, polako je došao trenutak trijeznjenja i povratka u stvarnost. Materijalističku stvarnost, koja ipak velikom dijelu ljudi nije ispunila očekivanja jer ih jednostavno nije ispunila. 'Racionalno ispunjenje' bez 'intuitivnog ispunjenja' je jednostavno bilo nekompletno/nezadovoljavajuće/'suhog' pa je na scenu došao postmodernizam (i 'self help' 'you're a superstar' psihologija) opet pompozno nas oslobađajući bremena suhog materijalizma i racionalizma (ili jednostavno 'Zapada'), no ne vraćajući nas u simbiotski spoj racionalnog i intuitivnog nego pak, kako to obično biva, na suprotnu stranu spektra, u subjektivizam uvozeći pritom i sve pripadne Istočne postulate (pozapadnjene naravno). Pa tako i vegetarijanizam kao prividni moral koji je intuitivno trebao popuniti ili 'ispraviti' materijalistički amoral ili subjektivistički relativizirani moral (odnosno nemoral) i dati čovjeku, lažan, osjećaj moralne ispunjenosti i opravdanosti (u svjetlu relativiziranog/'labavog' (ne)moralu u ljudskoj sferi). Takvo, kroz vegetarijanizam, 'opravdano' odbacivanje ljudskog roda se lijepo ocrtava u poznatoj izreci "što više ljudi poznajem, to više volim svog psa" kao da su pas i čovjek uopće usporediva bića da bi mogla jedno drugom biti alternativa. No, upravo se u tome i krije bit, interakcija i suživot s ljudima iziskuju previše, s jedne strane ograničavanje sebe radi poštovanja drugog odnosno sputavanje vlastitog ega od izdizanja nad drugim i, s druge strane, aktivno sudjelovanje u životu drugih ljudi (po mogućnosti na dobrobit njih samih). Lakše je jednostavno otpisati cijeli ljudski rod (i zavrzleme sa 'svjesnim agentima slobodne volje' koji tvrde da su jednakovrijedni kao mi), opravdati to subjektivizmom egzistencije i (i/I)stine te svakog dana iznova utjehu od napornih ljudi i potvrdu vlastite superiornosti naći u psu, bespogovorno poslušnom biću. Tu fundamentalnu ljudsku slabost za hvatanjem u koštac sa stvarnošću i problemima koje ona nosi i činjenjem onog 'what really matters'^{iv} (nego radije padanje na degradirajuće 'alternativne', često kontradiktorne, moduse ponašanja) duhovito ilustrira primjer u jednom filmu kada mladić dolazi u kuću svoje djevojke ne bi li dobio blagoslov da ju zaprosi, a otac djevojke mu, da ga prokuša, postavlja pitanje koje životinje više voli, pse ili mačke. Zbog odgovora da više voli pse nije dobio očev blagoslov *jer voli emocionalno inferiorna bića*'.

ⁱ dijaboličke li kontradikcije, životinje ne diramo kao jer će postati ljudi, a onda kada 'postanu' ljudi onda ih odbacimo kao životinje:

Jesting Pilate, str. 160: „Metempsychosis had to be invented, and the doctrine of karma elaborated with a frightful logic, before the serried, innumerable miseries of India could be satisfactorily accounted for.”

<http://video.google.com/videoplay?docid=-7448601790134927642> (download: [GOTN \(1984\)](#))

ⁱⁱ <http://www.ofm.hr/tabor/svjedocanstva/povratak/Default.htm>

ⁱⁱⁱ još malo o nedosljednosti i licemjerju: http://www.vip.hr/sp/d_show?idc=2344494&idnews=22960181&page=http://archive.salon.com/people/feature/2001/07/25/baba/index.html

^{iv} 'što b'se ono reklo, 'prihvaćanjem vlastitog križa'

ZAKLJUČAK

Što dakle sve ovo znači u pogledu početnog pitanja “*koja je, ako ijedna, od dvije navedene 'reakcije' ispravna?*”

Pokazano je da je doktrinarno moralni vegetarijanizam, porijeklom iz darmičkih religijaⁱ, racionalno i empirijski kolekcija apsurdnosti i nelogičnostiⁱⁱ i kao takav neprovediv u stvarnosti. Štoviše zbog, između ostalog, te iste apsurdnosti i neprovedivosti je u praksi često upravo nemoralan, jer, između ostalog, zbog nemogućnosti da životinju uzdigne na razinu čovjeka, čovjeka spušta na razinu životinje (‘radi životinje’ⁱⁱⁱ). Slično (ne)moralu koji producira inverzija po kojoj je seks preduvjet za ljubav umjesto obratno. Da me se krivo ne shvati, bilo kakav pokušaj savjesnijeg življenja je hvale vrijedna i plemenita odluka, ali ako i samo ako ima veze s razumom i stvarnošću, a to ovakvo, još k tome, ironično, pomodarsko, vegetarijanstvo jednostavno nema. Time prva ‘reakcija’ ispada.

No, i za drugu se reakciju može reći da je neispravna, ovaj put s intuitivne strane tj. da je emocionalno osakaćena. Isto kao što će iracionalna ‘zadojenost’ *boraca* samo još više odmaknuti ‘mesojeda’ od ‘životinjskih prava’ tako će i ovakvo hedonističko razmišljanje:

“...ali ja već iz daleka mirisem slatki vonj masti koja se krcka na rostilju te u dubini duše osjećam gotovo erotski zanos.”

samo još više probuditi animozitetske nagone u veganima prema “*ljudima koji sebe smatraju krunom stvaranja*”. Iako je to vegansko razmišljanje već na tipičan način potpuno nezrelo^{iv} (jer koliko god oni to odbijali prihvatiti, čovjek jest ‘kruna stvaranja’ ili ‘kruna evolucije’, kako kome draže) ipak ukazuje da je i ‘druga reakcija’ nezadovoljavajuća iz istog razloga kao i prva, jer ipak potpunim ignoriranjem vrijednosti ili značaja životinje (ili općenito života kao takvog) čovjek sam sebe svodi na razinu životinje i hedonističkog užitka i/ili oholog egocentrizma.

Humanistički nas ideal motivira da nađemo rješenje sukladno stvarnosti, kojim će čovjek ostati čovjek, a životinja životinja. Dakle humano tretiranje životinja koje neće biti esencijalno oksimoronsko kao što je pokret za prava životinja^v. Jedno je rješenje status quo, skrb za životinje (i progresivno poboljšanje njihove zaštite odnosno smanjenja njihove ‘patnje’^{vi}) koje je prvenstveno orijentirano na ljudsku moralnost i ljudsko ponašanje (a, dakle, ne na ‘životinjsku ljudskost’/’osobnost’/’transcedentnu vrijednost’/’štoveć).

Može se očekivati da će jednoga dana, sukladno tehnološkom razvoju kada sve što nam je potrebno bude lako i svima dostupno u tabletama ili prašcima, prehrana mesom, kao i biljkama, postati čisto stvar užitka, u sebi dakle nesencijalna pa time i ‘obijesna’ (u svjetlu prisutne ‘agresije’), kao što se to danas u većini slučajeva može reći za uzgajanje ili ubijanje životinja samo zbog krzna. No, i tada se stvar neće moći samo tako uzdići na nivo (ne)moralnosti jer s jedne strane, objest spada u nemoral samo u dualističkom pogledu na svijet i s druge strane, to i dalje neće riješiti problem inherentnog mesožderstva u ‘Kozmosu’ kao takvom.

Problem moralnosti i zapravo postojanja kao takvog, kao što se još od kraja ekološkog dijela moglo naslutiti, spada prvenstveno u ljudsku domenu, jer je taj izbor tj. slobodna volja tj. moralni kapacitet jedino što nas zapravo odvaja od ostatka materijalnog svijeta i što nam daje vrijednost.

ⁱ http://en.wikipedia.org/wiki/Dharmic_Religions; http://en.wikipedia.org/wiki/Vegetarianism_and_religion

ⁱⁱ što je zapravo logička posljedica principijelne odnosno doktrinarne odsutnosti razuma (kao izvora 'iluzije') u istim religijama

ⁱⁱⁱ iz čega se naslućuje sektaški/poganski/'diabolički' karakter istog

^{iv} u konačnici čak i maliciozno zbog mizantropske komponente

^v http://en.wikipedia.org/wiki/Animal_rights

^{vi} http://en.wikipedia.org/wiki/Animal_welfare

Problem su dijagnosticirali još stari latini:

Homo homini lupus est !

a 'globalna transformacija' će se dogoditi kada ljudi prestanu jesti ljude, a ne životinje. Odnosno, da iskoristim pasus iz 15. glave Matejevog evanđelja koji ovdje odlično paše iako se u originalu ne odnosi na ovu temu:

*“Ne onečišćuje čovjeka što ulazi u usta,
nego što iz usta izlazi...
...što iz usta izlazi, iz srca izvire i to onečišćuje čovjeka. Ta
iz srca izvire opake namisli, ubojstva, preljubi, bludništva,
krađe, lažna svjedočanstva, psovke.
To onečišćuje čovjeka...”*

To ne znači da se ne smije ili ne treba brinuti za životinje ili za okoliš općenito. Naprotiv, kao što rekoh, to je plemenita težnja, a kad je okoliš u pitanju čak i obvezatna. Oni koji osjećaju poseban poziv u tom smjeru mogu se na primjer uvijek ugledati na primjer sv. Franje Asiškog i njegovog vegetarijanstva te franjevačke duhovnosti čije je sastavni dio ‘ljubav prema svemu stvorenome’. Samo se svako toliko zapitajte zabrinjava li vas i ovako nešto http://foodmuseum.typepad.com/food_museum_blog/2006/10/on_wasted_inden.html koliko i problemi životinja...¹

¹ ako ste odgovorili da, zabrinjava koliko i problemi životinja, pali ste na trik pitanju, izjednačili ste ljude i životinje

Ako sve ovo nije bilo dovoljno uvjerljivo te ipak i dalje iz nekog razloga vjerujete u istočnjačko dogmatsko vegetarijanstvo probajte barem u argumentiranju izbjegavati abnormalne nebuloze tipa:

"Meso je stetno."

"Mlijeko je stetno."

"Iz obranog mlijeka ne može se iskoristiti kalcij."

"U Milka čokoladu stavljaju svinjsku krv."

"Krava filtrira krv kroz vime i to 10.000 litara dnevno."

"Naime, nijedan vegetarijanac nije ruzan."

"Svaki vegetarijanac spasi jutro drveća svake godine"

"Čovjek ima crijeva nalik biljojedu"

"Crijeva kod čovjeka nisu prilagodjena za probavljanje mesa."

"Biljni i životinjski proteini su iste kvalitete."

"Cinjenica je da ljudi koji ne jedu meso manje smrde."

"Bozanski utjecaj na meso."

"Prijenos stresa životinje preko mesa na čovjeka zbog klanja."

"Dakle, za razliku od zdrave biljne prehrane, zdrava mesna prehrana ne postoji."

"Bez obzira na način pripremanja i serviranja, mesna prehrana uzrokuje bezbroj rizicnih faktora za zdravlje."

"Osnovni argument protiv pušenja je što se cigarete testiraju na životinjama"

"We've known for years that vegetarians make better lovers"

"U trudnoći veganska prehrana djeluje vrlo pozitivno na majku i dijete."

jer tako izazivate samo smijeh bilo kojeg iole razumnog čovjeka i kao odgovor ćete dobiti samo sprdnju. Npr. znate kakvo je to vegansko vino?

- vino bez vinskih musica
- vino u koje nisu ucijedene životinje
- vino od grozda koje od vinograda do podruma nisu nosili magarci
- vino iz vinograda koji je okopavan golim rukama
- vino u bio-razgradivim bocama
- etikete na bocama su tiskane nekancerogenim bojama
- prodavacice u trgovinama gdje se prodaje redovito peru ruke
- vino cija se sutrasnja bljuvotina pretvara u vrlo hranjivi kompost

Daleko od toga da i iz daleka zagovaram ovakav 'govor ceste' (koji i kao takav ipak odmah uspijeva uhvatiti bit "paradoksa neprovedivog imperativa"), vulgarne simplifikacije i izrugivanje, baš naprotiv, samo pokušavam ukazati na stvarne probleme i situacije na koje moraju biti spremni oni koji dogmatski prihvaćaju i šire veganske ideje.

Pogotovo se to odnosi na 'PeTAnE', njihovoj propagandi sva mesna industrija svijeta nije ni do koljena. Kad ljude ne uspijevaju preobratiti radi 'moralnih' razloga onda se počinje sa (lažnim) zdravljem nebili ljude preobratali barem preko sebeljubstva. Dakle bitan je cilj, životinje, bez obzira na sredstva. Da im je stvarno stalo do ljudi i moralnosti onda bi tome tako i pristupali, a ne nebuloznim plakatima poput onog s početka, na koji, od iole odraslih i informiranih ljudi, mogu dobiti samo ovakav odgovorⁱ:

„BTW, my wife grandparents are dairy farmers, they had 6 kids, he's 88 years old and STILL milks every day. You can take your new age psuedo-science bullshit and ram it up your protein deprived ass.“

ⁱ <http://www.frizzensparks.com/archives/000131.html>

Nebulozna propaganda je zapravo zaštitni znak cijelog pokreta, nije mi samo jasno zašto je to potrebno, ako je osnovna ideja tako moralno čista...možda zato jer se već industrija rađaⁱⁱ.

<http://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.php?u=html/vegetarijanstvo.html> :

*„Riječ vegetarijanstvo proizlazi iz latinske riječi **vegetus**, što znači zdrav, svjež i pun života ili **homo vegetus**, što znači - tjelesno i mentalno zdrava osoba.“*

To također **onda** znači i da je vegetacija, hrana te tjelesno i mentalno zdrave osobe, 'puna života'. Ja možda nisam tako produhovljen, ali barem ne jedem živu hranu. A i čuo sam da je vegetarijanac zapravo riječ indijskog porijekla i znači loš lovac.

„Poznato je da koktel otrova koji se nalazi u životinjskom mesu uništava ljudsko zdravlje i da vegetarijanstvo produljuje život i čuva naše zdravlje!“

Ideš, mora da sam otporan otrove. Ček, ček da probam s cijanidom...

„Znate li da se vegetarijanstvo poput vatre širi cijelim planetom? Milijuni ljudi danas su vegetarijanci, a svaki tjedan im se pridruži i nekoliko tisuća drugih ljudi.“

Nemoj me zezat' !? U tom slučaju, nakon svega rečenog, brzo oglasite uzbunu...zovite vatrogasce...i vojsku...jer nakon svega ne mogu se ne složiti - „*Mislite na životinje, svoj planet, šume, vodu, zrak, zemlju, na gladnu djecu, na zdravlje!*“ – **ne budite dogmatsko zadojeni vegetarijanac ...**

ⁱⁱ <http://www.quantumbalancing.com/news/nfp.htm>

ⁱ http://en.wikipedia.org/wiki/Potato#Toxic_compounds_in_potatoes
http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_poisonous_plants

"U doba tehnološkog napretka, najveća pogibelj za ideje, kulturu i duh mogla bi doći od neprijatelja s nasmiješenim licem, a ne od protivnika koji ulijeva strah i potiče mržnju."
Aldous Huxley